

ΠΕΤΡΟΥ Κ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Ἀμίσθου Ἐπίκουρου Καθηγητοῦ
τῆς Θεωρητικῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σέλ.
I. Τὸ φαινόμενο τῆς ἀνεργίας	145
II. Ἡ οἰκονομικὴ - νομισματικὴ ἰσορροπία καὶ πλήρης ἀπασχόλησις	152
α) Αἱ διατάξεις τῆς ἰσορροπίας	154
β) Τὰ ἀδιέξοδα	154
γ) Ἡ νέα τεχνολογία	155
δ) Ἡ συνολικὴ ἐνεργὸς ζήτησις	155
III. Οἱ λόγοι δημιουργίας τῆς ἀνεργίας	158
IV. Ἡ πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως	162
α) Εἶναι δυνατὴ;	162
β) Περιορισμοὶ στὴν ἄσκηση τῆς πολιτικῆς πλήρους ἀπασχολήσεως	164
γ) Ἡ ἐφαρμοστέα οἰκονομικὴ πολιτικὴ	166
δ) Ὁ χαρακτήρας τῆς πολιτικῆς πλήρους ἀπασχολήσεως	168
V. Μορφὲς καὶ μέσα πολιτικῆς πλήρους ἀπασχολήσεως	169
α) Εἰσαγωγικὰ	169
β) Αἱ διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς χώρας	170
γ) Ἡ ἄρσις τῶν οἰκονομικῶν ἀδιεξόδων τῆς χώρας	171
Βιβλιογραφία	173

I. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Ἡ ἀνεργία εἶναι φαινόμενο τῆς ἐξελιξέως τῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία ἐχώρισε τὴν παραγωγή καὶ τὴν ἐπιχείρηση σὲ ἐπιχειρηματίες καὶ μισθωτοὺς (ἐργάτες καὶ ὑπάλληλους) οἱ ὁποῖοι μισθώνουν τὴν ἐργασία τους σὲ μιὰ ἐπιχείρηση, ἢ στὸ Κράτος, καὶ εἰσπράττουν μισθὸν εἰς χρῆμα.

Ἐπιχειρηματίας συγκεντρώνει τὸ ἀναγκαῖο κεφάλαιο, ὀργανώνει τὴν ἐπιχείρηση καὶ προσλαμβάνει τοὺς μισθωτοὺς, γιὰ τὴν παραγωγή τῶν ἀγαθῶν, πού τὴν διαθέτει στὴν ἀγορὰ σὲ τιμὴ εἰς χρῆμα τοῦ κράτους.

Μετὰ τὴν βιομηχανικὴ ἐπανάσταση (18ος αἰώνας), μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιχειρήσεως, τὴν συγκέντρωσιν κεφαλαίου ἢ ἐπιχείρηση ὀνομάσθη κεφαλαιοκρατικὴ, οἱ δὲ μισθωτοὶ ἐργάτες (καὶ ὑπάλληλοι) προλετάριοι, διότι δὲν ἔχουν ἄλλον πόρον ζωῆς παρὰ τὸν μισθὸν τους.

Ἐπιπλέον ὅλων τῶν μισθωτῶν σὲ μιὰ χώρα, πού αὐξήθηκε σὲ μεγάλον βαθμὸν, δὲν εἶναι πάντοτε σταθερὸς, ἀλλὰ ὑφίσταται ἀξομειώσεις, καὶ οἱ μισθωτοὶ πού ἀπολύονται ἀπὸ τὶς ἐργασίας τους ἀποτελοῦν τοὺς ἀνέργους τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἡ ἀνεργία εἶναι σπουδαῖο θεωρητικὸ οἰκονομικὸ φαινόμενο. Καὶ ἡ ὀρθὴ ἀνάλυσίς του εἶναι προϋπόθεσις γιὰ τὴν ὀρθὴ πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως. Ἡ ἐξέλιξις τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας ἔφερε εἰς φῶς καὶ ἄλλα οἰκονομικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν ἀνεργίαν, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνολογίας καὶ τὴν συγκέντρωσιν μεγάλου κεφαλαίου. Ἔτσι δημιουργήθηκαν μεγάλες ἐπιχειρήσεις, μὲ χιλιάδες μισθωτοὺς σὲ κάθε ἐπιχείρησιν, ἐνῶ ἀπὸ τὶς μικρὰς ἐπιχειρήσεις ἄλλες ἐκλείσαν-διαλύθηκαν, ἄλλες ἐπιβίωσαν ἐργαζόμενες μέσα στὸ παραγωγικὸ πλέγμα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, μὲ μικρὸν ἀριθμὸν μισθωτῶν, ἢ καὶ χωρὶς μισθωτοὺς.

Ἔτσι δταν ἐμφανίζεται τὸ φαινόμενο τῆς ἀνεργίας πλήττει χιλιάδες καὶ ἑκατομύρια μισθωτοὺς.

Συγχρόνως ἡ ἀνάπτυξις τῆς τεχνολογίας καὶ ἡ συγκέντρωσις κεφαλαίου, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διεθνούς οἰκονομίας καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἀλληλεξάρτησιν, ἢ παγκόσμιον οἰκονομίαν ἀνέπτυξε μεγάλας διεθνεῖς ἐπιχειρήσεις καὶ ἀλληλεπίδρασιν οἰκονομικὴν τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν.

Ἔτσι καὶ τὸ φαινόμενο τῆς ἀνεργίας, σὲ περιπτώσεις, ἔχει καὶ παγκόσμιον, διεθνῆ χαρακτῆρα.

Μάλιστα ή σύγχρονη διεθνής οίκονομία που φιλελευθεροποιεΐται και τείνει νά εξαλείφει τις παλαιές μεμονωμένες ή σχεδόν μεμονωμένες έθνικές οίκονομίες, δημιουργοΐν τò τεράστιο ζήτημα τής άνεργίας, λόγω τής διεθνούς έξαρτήσεως και τοΐ οίκονομικοΐ φιλελευθερισμοΐ.

Τò φαινόμενο τής άνεργίας δέν είναι αυτοτελές, αλλά είναι συνάρτησις τής λειτουργίας όλου τοΐ οίκονομικοΐ συστήματος.

Δηλαδή ή λεγόμενη άνεργία είναι δείκτης τοΐ βαθμοΐ τής άπασχολήσεως τής οίκονομίας. Άνεργία σημαίνει ότι ένα ποσοστό τής οίκονομίας δέν άπασχολεΐται, μένει άδρανές, και τò άδρανές ποσοστό τών μισθωτών ονομάζεται άνεργία.

Γιά νά φθάσουμε στην όρθη πολιτική πλήρους άπασχολήσεως, πρέπει νά αναλύσουμε τò φαινόμενο τής άνεργίας που θέλουμε νά εξαλείψουμε.

Ή άνεργία είναι συνέπεια τής διαταράξεως τής ισορροπίας τής οίκονομίας. Διότι ή οίκονομία αυτόματα, χωρίς έμπόδια, θά έπρεπε νά βρίσκει τήν ισορροπία της και νά πραγματοποιεΐ πλήρη άπασχόληση.

Ή οίκονομία, πιό συγκεκριμένα μιá έθνική οίκονομία, άποτελεΐ σύστημα δυνάμεων και ποσοτήτων που συμβάλλουν στην παραγωγή οίκονομικών αγαθών και τήν κατανάλωση αυτών. Ή εξέλιξη και ανάπτυξη μιáς έθνικής οίκονομίας οδηγεί σε πλήρη άπασχόληση. Για τήν όρθη άνάλυση τής άνεργίας, ξεκινοΐμε από τήν ύπόθεση ότι ή έθνική οίκονομία βρίσκεται σε πλήρη άπασχόληση έργασίας και όλων τών συντελεστών τής παραγωγής. Αυτή είναι μιá θεωρητική ύπόθεση, διότι και σ' αυτή τήν άνεπτυγμένη οίκονομία ύπάρχει πάντοτε ένα μέρος τών παραγωγικών δυνάμεων (έργασία, κεφάλαιο επιχείρησις) που βρίσκεται σε άδράνεια ή ύποαπασχόληση.

Τριβές ή άλλοι λόγοι, που έμποδιζουν τήν πραγματική πλήρη άπασχόληση, δέν έξετάζονται εδώ, ύποθέτομε ότι δέν ύπάρχουν.

Όταν συμβαίνει άνεργία (έργασίας και όλων τών άλλων συντελεστών), σημαίνει ότι όρισμένοι λόγοι έμφανίζονται που έμποδιζουν τήν συνεχή αποκατάσταση τής ισορροπίας και τής πλήρους άπασχολήσεως, εις τò οίκονομικό σύστημα.

Άλλοτε ύπετίθετο ότι ή οίκονομία αυτόματα, με τήν αύξομείωση τών οίκονομικών μεταβλητών, άποκοθίστατο ή ισορροπία, αι δέ διαταρράξεις θεωρούσαν άπίθανες, παράξενες και άνεξήγητες. Αυτή ήταν ή άποψις τής άρχικής Φιλελευθέρας Σχολής (Adam Smith, J.S.Mill, Ricardo, I. Malthus).

Αι οίκονομικές περιοδικές κρίσεις, και περιοδική άνεργία, έπεισαν τούς οίκονομολόγους νά έρευνήσουν τò φαινόμενο λεπτομερέστερα, οι όποιοι διεπίστωσαν ότι πρόκειται περι νόμου τής οίκονομίας τής έλευθέρας άγοράς που προκαλεΐ τήν διατάραξη τής οίκονομίας, με συνέπεια τήν άνεργία.

Ή διεθνοποίησις τής έλευθέρας άγοράς, τά διάφορα διεθνή μονοπάλια, έκαναν δύσκαμπτη τήν αγορά και δύσκολη στην άμεση προσαρμογή στα νέα

δεδομένα, ώστε να αποφεύγεται η διατάραξις και η άνεργία, η όποια εκτείνεται σ' όλη την εθνική οικονομία και με διεθνείς συνέπειες.

Ἡ ἔλλειψις αὐτοματισμοῦ, αἱ δυσκαμψίες τῆς ἀγορᾶς, ἡ ἀσυντόνιστη διεθνῆς οικονομία καὶ αἱ καταστρεπτικὲς συνέπειες γιὰ τὴν ἐθνικὴν οικονομίαν ἐπέβαλαν εἰς τὸ σύγχρονον κράτος τὴν παρέμβασή του καὶ τὴν ἄσκησιν πολιτικῆς πλήρους απασχολήσεως.

Ἐνεκα τούτου καὶ ἄλλων φαινομένων τῆς σύγχρονης ἐλευθέρως οικονομίας ἐπέβαλαν καὶ τὴν ἀνάγκη γενικώτερης οικονομικῆς πολιτικῆς. Καθὼς καὶ τὸν καθορισμὸ τῶν ἀναγκαίων μέσων καὶ ὀργάνων τῆς πολιτικῆς πλήρους απασχολήσεως.

Ἡ ἀρχικὴ φιλελευθέρη σχολὴ ἐπέμενε ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἰσορροπίας ἐπέρχεται ἔστω καθυστερημένη καὶ ὅτι δὲν χρειάζεται ἡ παρέμβαση τοῦ κράτους. Ἀντίθετα, μετὰ τὴν κρατικὴν παρέμβαση προκαλοῦνται μεγαλύτερες δυσχέρειες στὴν οικονομίαν.

Ἡ ἀρχικὴ κλασσικὴ σχολὴ καθὼς καὶ ἡ νεοκλασσικὴ δέχθησαν ὡς ὀρθὸν τὸν νόμον Say-Ricardo, ὅτι ἡ προσφορὰ εἶναι πάντοτε ἴση πρὸς τὴν ζήτησιν (Supply - Demand).

Ὁ Ad. Pigou (1877-1951) στὸ «Welfare Economics» ὑποστήριξε ὅτι ἡ άνεργία ὀφείλεται στὴν αὐξηση καὶ δυσκαμψία τῶν μισθῶν. Διότι τὸ κόστος μεγαλώνει καὶ αἱ ὀριακὲς ἐπιχειρήσεις δὲν μποροῦν νὰ ἐργασθοῦν καὶ ἔτσι προκαλεῖται ἡ άνεργία, δεδομένου καὶ τοῦ διεθνοῦς ἀνταγωνισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλονται αἱ ξένες ἐπιχειρήσεις μετὰ ὀλιγώτερα ἔξοδα.

Ὅταν ἡ φιλελεύθερη κυβέρνησις τοῦ Loyd George τὸ 1906 εἰσήγαγε τὸν θεσμὸ τοῦ ἐπιδόματος άνεργίας, θεωρητικὰ δὲν εἶχε ξεκαθαρίσει ποῦ ὀφειλόταν ἡ περιοδικὴ άνεργία.

Τὸ 1931 ἡ ἐργατικὴ κυβέρνησις πιεζόταν ἀπὸ τὸν διοικητὴ τῆς τραπεζῆς τῆς Ἀγγλίας, ὑπὸ τὴν ὠθησιν τῶν ἀμερικανῶν κεφαλαιούχων, νὰ καταργήσῃ τὰ ἐπιδόματα άνεργίας, ἀλλοιῶς θὰ σταματοῦσαν νὰ ὑποστηρίζουν τὴν στερλίνα. Ἡ ἐργατικὴ ὁμως κυβέρνησις δὲν ὑποχώρησε. Ἀκόμη καὶ ὁ νεοκλασσικὸς Joseph Scumpeter (1883-1950) δὲν ἔδωσε ἄλλη ἐξήγησιν στὸ φαινόμενον τῆς περιοδικῆς άνεργίας.

Νέα θεωρητικὴ προσπάθεια ἔγινε γιὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς άνεργίας ἀπὸ τοὺς Σουηδοὺς Knut Wicseil καὶ Gunnar Myrdal («Monetary Equilibrium», 1931) καὶ τὸν Πολωνὸ Μ. Kalecki («Selected Essays in the Dynamics of Capital Economy», 1933-1970). Τελικὴ ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου ἔγινε ἀπὸ τὸν J. M. Keynes εἰς τὴν «General Theory of Employment Interest and Money», 1936.

Γιὰ τὴν ἱστορίαν σημειώνουμε ὅτι ὁ Karl Marx θέλησε νὰ δώσει νέα ἐρμηνείαν στὴν θεωρίαν τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ, τὴν ὁποία βάσισε ἐπὶ τῆς κλασσικῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ἀξία εἶναι δημιούργημα τῆς ἐργασίας, περιέχει ἐργασίαν ποῦ ἐν-

σωματώνεται στην οικονομική αξία της αγοράς. Η άμοιβή όμως της εργασίας, ο εργατικός μισθός, δεν περιέχει όλη την αξία την οποία παράγει. Το μέρος της αξίας που μένει στα χέρια στον καπιταλιστή, που κατέχει τα μέσα της παραγωγής, που καλείται υπεραξία κατανέμεται σε κέρδη και σε φόρους. Το μέρος της αξίας που καταβάλλεται ως μισθός (ή ήμερομίσθιο) είναι μόλις αρκετό για να συντηρήσει τον μισθωτό, για την αναπαραγωγή της εργασίας (Minimum Subsistence Level).

Ο μισθός διατηρείται στο όριο της συντηρήσεως διότι η προσφορά εργασίας είναι μεγάλη, εξ αιτίας του συνεχώς εκπρολεταριαζομένου πληθυσμού, των άγροτων και των μικροεπαγγελματιών, που δημιουργούν εφεδρικό στρατό άνεργίας (Reserve Army Unemployment). Δηλαδή ο Marx την άνεργία την εξηγεί με τον μηχανισμό της αγοράς σε σχέση και με τον πληθυσμό, ένεκα της αδυναμίας του εργάτου να εργασθῆ με μισθό μικρότερο του όριου συντηρήσεώς του ("Όρα και 'Αρ. Σίδηρη, «Ίστορία τῶν οικονομικῶν θεωριῶν - Αί περί μισθοῦ θεωρία», σ. 46).

Ο Sismond de Sismondi («Nouveaux Principes») είχε επίσης υποστηρίξει την εξήγηση της αξίας, ότι περιέχει εργασία και συνέλαβε και την έννοια της υπεραξίας (Plus Value - «Mieux Value»).

Ο K. Marx την θεωρία περί αξίας και άνεργίας ανέπτυξε στο έργο του «Zur Kritik der Politischen Okonomie» (1859) και αργότερα την ανέπτυξε συστηματικώτερα στο «Das kapital» (1867) (P. Χριστούλα, «Η θεωρία της αξίας - εργασίας και ο Μαρξισμός», Αθήνα 1976).

Ο Marx στηρίχθηκε μὲν στην κλασσική θεωρία περί αξίας για την θεωρία του «περί μισθοῦ», ἀλλὰ τὸ φαινόμενο τῆς άνεργίας τὸ εἶδε κατὰ διαφορετικὸ τρόπο ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς. Τὸ εἶδε ὡς μόνιμο φαινόμενο τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος και ὄχι ὡς ἔκτακτο φαινόμενο ὅπως οἱ κλασσικοὶ (The Iron Law of Wages of Malthus - K. Marx).

Ἄλλοι οικονομολόγοι, ὅπως ὁ G. Cassel, ποὺ δὲν ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὴν νεοκλασσική θεωρία, θέλησαν νὰ στηρίξουν και τὸ φαινόμενο τῆς άνεργίας ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν τιμῶν. "Όλα τὰ οικονομικὰ ἀγαθὰ ἔχουν τιμές, στὴν οικονομία σχηματίζεται ἰσορροπία τιμῶν. Ἄλλὰ ἡ άνεργία καθὼς και ἡ πολιτική πλήρους ἀπασχολήσεως δὲν ἐξηγοῦνται μὲ τὴν θεωρία τῶν τιμῶν και τῆς ἰσορροπίας αὐτῶν. Παραλείπονται και ἄλλες μεταβλητὲς ἀπὸ τὸ σύστημα τῆς ἰσορροπίας τιμῶν.

Ο J. M. Keynes μὲ τὴν General Theory ἔδωσε νέα κατεύθυνση στὴν θεωρητική ἀνάλυση τῆς οικονομίας και τῆς άνεργίας ὡς φαινόμενο αὐτῆς. Τὴν οικονομία τὴν συνέλαβε ὡς μακροοικονομικὸ φαινόμενο, ὡς σύστημα λειτουργίας στὸ ὁποῖο συνεργοῦν ὀρισμένες μεταβλητὲς ποὺ ἀποτελοῦν συναρτήσεις μὲ ἀλληλεξάρτηση και ἀλληλοπροσδιορισμό.

Εἶναι ἡ συνάρτησις καταναλώσεως (Consumption Function), ἡ συνάρ-

τησις ἐπενδύσεων (Investment Function), ἡ συνάρτησις ἀπασχολήσεως (Employment Function), ἡ συνάρτησις ρευστότητος χρήματος (τὴν ὁποῖαν ὀνομάζει Liquidity), ποὺ εἶναι ἐπίσης συνάρτησις (Function). Αἱ συναρτήσεις αὐτὲς γιὰ τὴν κλειστὴ οἰκονομία. Γιὰ τὴν ἀνοικτὴ οἰκονομία προστίθεται ἐπίσης καὶ ἡ συνάρτησις τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου (διεθνῶν συναλλαγῶν) (International Trade Function).

Μὲ τὴν λειτουργία ὄλων αὐτῶν τῶν συναρτήσεων δημιουργεῖται ἡ Aggregate Effective Demand. Διὰ τῆς συνεχοῦς λειτουργίας τοῦ συστήματος ἡ Effective Demand ἀξορμειώνεται. Ὅταν ἡ Effective Demand ἐλαττώνεται, τότε ἐμφανίζεται καὶ τὸ φαινόμενο τῆς ὑποαπασχολήσεως (Underemployment) τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐργασίας συνεπῶς. Ἡ ἀνεργία καὶ ἡ ὑποαπασχόλησις (Unemployment καὶ Underemployment) δὲν πρέπει νὰ συνδέονται μὲ τὶς κρίσεις τὶς περιοδικὰς ποὺ εἶναι ἄλλο φαινόμενο μὲ ἄλλους παράγοντες. Ἡ ἀνεργία ἐμφανίζεται πάντοτε ὅταν στὴν οἰκονομία ἐμφανίζεται ἐλάττωσις τῆς Effective Demand. Συνεπῶς ὄλο τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας ἐστιάζεται στὴν Effective Demand, γιὰ τὴν ἀκρίβεια στὴν Aggregate Effective Demand. Ὡστε ὁ προσδιορισμὸς καὶ ὁ χειρισμὸς τῆς Aggregate Effective Demand θὰ μᾶς ἐξηγήσει καὶ τὸ φαινόμενο τῆς ἀνεργίας καὶ τὴν δυνατότητα ἀποτελεσματικῆς πολιτικῆς πλήρους ἀπασχολήσεως.

Πότε ἡ ἀνεργία εἶναι ποσότης, ἐξαρτημένη μεταβλητὴ, τῆς ὁποίας γνωρίζουμε τοὺς προσδιοριστικοὺς συντελεστῆς; Στὸ Model τοῦ Keynes ὅλες αἱ μεταβλητὲς καὶ τιμὲς αὐτῶν ἀποτελοῦν ἓνα σύστημα ἐθνικῆς ἢ τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας.

Πάντοτε ἡ ἐλευθέρη οἰκονομία τῆς ἀγορᾶς δὲν εἶχε τὸν αὐτοματισμὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Aggregate Effective Demand, καὶ ὁ δείκτης ἦταν ἡ κατὰ καιροὺς ἀνεργία (μαζὶ μὲ τὴν ὑποαπασχόληση), ποὺ σήμαινε πτώση τῆς ἐνεργοῦ ζήτησεως. Ἡ ἀναζήτησις τῆς συναρτήσεως ἢ τῶν συναρτήσεων ποὺ προκάλεσε ἢ προκάλεσαν τὴν πτώση τῆς ἐνεργοῦ ζήτησεως ἦταν τὸ ἔργο τῆς κυβερνήσεως.

Καὶ ὅταν στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία ἢ Συνολικὴ Ἐνεργὸς Ζήτησις πλεονάζει προκαλεῖται πληθωρισμὸς (Inflation), ἐνῶ ὅταν ἡ ἐνεργὸς ζήτησις εἶναι ἐλατωμένη, τότε προκαλεῖται (Deflation) καὶ ἀνεργία.

Ἄλλὰ τὸ σύγχρονο φαινόμενο τῆς συνυπάρξεως πληθωρισμοῦ καὶ ἀνεργίας εἶναι νέο φαινόμενο τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἐξηγεῖται μὲ τὴν Κενσιανὴ θεωρία. Ἐνῶ δηλαδὴ συνολικὰ αἱ πέντε συναρτήσεις δημιουργοῦν πλεονάζουσαν ἐνεργὸν ζήτησιν, δηλαδὴ πληθωρισμόν, συγχρόνως στὴν ἴδια ἐθνικὴ οἰκονομία (καὶ διεθνῇ) δημιουργοῦνται συνθῆκες μὲ τὴν δράση τῶν ἰδίων συναρτήσεων συνολικὰ αἱ ὁποῖες προκαλοῦν τὴν ἀνεργία. Οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐξῆς: α) Αἱ

έπενδύσεις σε παραγωγικό κεφάλαιο περιορίζονται ή κάμπτονται τελείως, β) αί εξαγωγές των άνεπτυγμένων χωρών περιορίζονται διότι νέες χώρες προσφέρουν αγαθά φθηνότερα ή και καλύτερα και γ) λόγος είναι ο τεχνολογικός, που με την εισαγωγή νέου παραγωγικού κεφαλαίου έκτοπιζονται περισσότεροι εργαζόμενοι, από τους προσλαμβανόμενους. Οι τρεις αυτοί λόγοι δημιουργούν ανεργία μόνιμη διαρθρωτική. Οι τρεις αυτοί σοβαροί λόγοι που προκαλούν την ανεργία συνυπάρχουν με την συνολική ενεργό ζήτηση που προκαλούν τον πληθωρισμό. Δέν είναι έδω το θέμα μας ο πληθωρισμός για την άνάλυση του φαινομένου, διότι υπάρχουν και άλλοι λόγοι ("Ορα μελέτη μας «'Ο πληθωρισμός τής έποχης μας», 1975). "Έτσι έξηγηϊται ο λεγόμενος στασιμοπληθωρισμός. Συνυφίστανται δύο φαινόμενα που προσδιορίζονται από διαφόρους παράγοντες τó καθένα.

Νεώτεροι συγγραφείς, όπως ή Joan Robinson και ο P. Samuelson δίνουν διάφορες έξηγήσεις τής ανεργίας. 'Η J. Robinson, καθηγήτρια στο Cambridge («An Introduction to Modern Economics», 1973) εισάγει νέα στοιχεία στο Model τού Keynes. "Οτι αί έπενδύσεις καθορίζουν τó ποσόν των αποταμιεύσεων, όπως είχε υποστηρίξει και ο M. Kalecki. 'Επίσης εισάγει και τó στοιχείο τής αστάθειας. Τήν ανεργία την βλέπει σαν συνέπεια τής αστάθειας τού συστήματος, δέν είναι αυτότελές ανεξάρτητο φαινόμενο.

'Ο Paul Samuelson («Economics», 1967) άφιερώνει πολλές σελίδες στο θέμα τής ανεργίας (Unemployment). Στο βιβλίο του δέν αναγράφει λήμμα Effective Demand. 'Επίσης είναι ένδιαφέρον ότι δέν άφιερώνει ειδικό μέρος για τά Full Employment και δέν έξηγει τήν ανεργία. 'Αλλά παρεμπιπτόντως θίγει τó θέμα. 'Αναφέρει όμως περιπτώσεις ανεργίας, ένεκα διαφόρων λόγων' π.χ. αποπληθωρισμός (Deflation) ή μη οργανικός λόγος (Non Natural Reason), ή υπερτίμηση τού νομίσματος (Overvaluation) ή προστατευτικούς δασμούς ή όταν αί αποταμιεύσεις δέν συνοδεύονται από έπενδύσεις (ισόποσες).

Μετά την σύντομη θεωρητική αύτη έπισκόπηση τού φαινομένου τής ανεργίας, θά κάνουμε περιγραφή διαφόρων μορφών ανεργίας. 'Εποχιακή ανεργία. Στις άγροτικές περιοχές κατά την περίοδο τού χειμώνα έμφανίζεται εποχιακή ανεργία.

'Ανεργία τριβής (Frictional Unemployment). Γενικώς τó σύστημα δέν λειτουργεί κατά τρόπο, ώστε σε κάθε περίπτωση άνέργων νά παρουσιάζονται ταυτόχρονα θέσεις και ζήτησις εργατών. Μεσολαβεί ένα μικρό χρονικό διάστημα που ο άνεργος βρίσκει εργασία.

'Η διαρθρωτική ανεργία (Structural Unemployment) ή όποια έμφανίζεται έξ αίτιας άλλαγής τής τεχνικής ή τής χρήσεως ένός νέου είδους ή άγαθού. 'Η διαρθρωτική ανεργία κανονικά επαναλαμβάνεται στην διαδικασία τής παραγωγής. Διαρθρωτική ανεργία έμφανίζεται σε κάθε περίπτωση διαταράξεως

τῆς ἰσορροπίας τῆς οἰκονομίας, ἢ μιᾶς ἐκ τῶν εἰδικωτέρων ἰσορροπιῶν (τότε ἢ ἀνεργία ἐμφανίζεται μαζικῆ).

Κυκλικὴ ἀνεργία. Ἔνεκα τῶν περιοδικῶν κυκλικῶν κυμάνσεων, ἐμφανίζεται κυκλικὴ ἀνεργία. Δὲν εἶναι γενικὴ ἀνεργία εἰς ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα καὶ κλάδους, ἀλλὰ σ' ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα ποῦ θίγει ἡ κυκλικὴ ἀνεργία, ποῦ δὲν εἶναι πάντοτε τὰ ἴδια ἐπαγγέλματα. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν σύγχρονη κυκλικὴ θεωρία ἀναπτύξεως, ἡ κυκλικὴ ἀνεργία ἐμφανίζεται καὶ κατὰ τὴν ἀνάπτυξη.

Διαπιστώθηκε ἐπίσης καὶ ἄλλη μορφή ἀνεργίας, ἡ *θεσμολογικὴ* (Institutional Unemployment). Ἔνεκα διαφόρων νομικῶν λόγων, δεσμεύσεων, δυσκολίας μετακινήσεως μισθωτῶν, ἐμφανίζεται ἀνεργία, ἡ ὅποια εἶναι προσωρινῆς μορφῆς, διότι μὲ τὴν μετακίνησιν μισθωτῶν σὲ κέντρα ἐργασίας γρήγορα ἐξαλείφεται ἡ *θεσμολογικὴ ἀνεργία*.

Ἡ γνώση τῆς μορφῆς τῆς ἀνεργίας βοηθεῖ πολὺ στὴν ἐκλογή τῶν μέτρων ἐφαρμογῆς γιὰ τὴν ἐξάλειψη τῆς ἀνεργίας. Τὸ πρόβλημα εἶναι δύσκολο ὅταν σὲ μιὰ χώρα ἢ περιοχὴ ἐμφανίζονται πολλὲς μορφές ἀνεργίας, αἱ ὅποιες δὲν διακρίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως.

Ἡ μελέτη ποῦ ἐπιχειροῦμε δὲν ἀναφέρεται στὴν ἀνεργία τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν, ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ πλήρους απασχολήσεως ὡς γενικὲς ἀρχές ἐμμεσα μποροῦν νὰ ἐφαρμοσθοῦν καὶ σὲ ὑπανάπτυκτες χῶρες. Στὶς χῶρες αὐτές ἡ ἀνεργία εἶναι μόνιμο φαινόμενο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ποῦ ὕφίσταται ἀνάπτυξη ἢ εἶναι ὑπανάπτυκτη. Συνήθως στὶς χῶρες αὐτές ὁ ὑπερπληθυσμὸς πρέπει νὰ περιορίζεται μὲ οἰκογενειακὸ προγραμματισμὸ, διότι ὁ ὑπερπληθυσμὸς εἶναι ἀσύμφορος γιὰ τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία, ποῦ μεγάλο μέρος τῆς παραγωγῆς (καὶ τῆς βοήθειας) διατίθενται γιὰ κατανάληψη, χωρὶς ὀργανικὲς ἐπενδύσεις.

Στὶς ὑπανάπτυκτες χῶρες ἀσκεῖται πολιτικὴ αὐξήσεως τῆς απασχολήσεως. Δὲν εἶναι νοητὴ πλήρης απασχόλησις στὶς χῶρες αὐτές.

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἀνεργίας ἓνα μέρος τῆς οἰκονομίας τίθεται σὲ ἀδράνεια (ἐργασία, κεφάλαια, ἐπιχειρήσεις), ἐνῶ ἓνα ἄλλο ὑποαπασχολεῖται. Περίοδος ἀνεργίας σημαίνει μεγάλη ζημία γιὰ τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία, καθὼς καὶ γιὰ τὴν διεθνή οἰκονομία. Ὡστε ἡ πολιτικὴ πλήρους απασχολήσεως εἶναι σοβαρὴ δράσις μιᾶς κυβέρνησης.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίοδο τοῦ πολέμου, ὅποτε ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλλει τὴν χρησιμοποίησιν ὅλων τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ πλήρης απασχόλησις. Ἡ κατὰ τὴν περίοδο τῆς εἰρήνης ἀδυναμία ἐφαρμογῆς αὐτῆς ἀποτελεῖ πρόβλημα παράδοξο.

Βάσις τῆς ἰσορροπίας εἶναι ὁ νόμος τοῦ Say - Ricardo, τῆς ἰσότητος προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, παραγωγῆς καὶ ἀπορροφήσεως (μὲ τὴν ἔννοια καταναλώσεως καὶ ἐπενδύσεως). Ὁ ἴδιος νόμος ἰσχύει καὶ στὴν πολὺπλοκὴ οἰκονομία μὲ τὴν συνολικὴ συναλλαγὴ τῆς ἀγορᾶς. Μόνον ποῦ αὐτὴ ἡ ἰσορροπία

προσφορᾶς-ζήτησεως εύκολα ἀνατρέπεται διότι μεσολαβοῦν πολλοὶ νομισματικοί, πιστωτικοὶ παράγοντες, ποὺ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἰσότητα καὶ τὴ χρονικὴ ταυτότητα. Εὐκόλα στὴν χρηματικὴ καὶ λογιστικὴ διεθνῆ οἰκονομία δημιουργεῖται εἴτε ὑπερπροσφορὰ εἴτε ὑπερζήτησις εἴτε ὑποπροσφορὰ εἴτε ὑποζήτησις, καὶ ἀνατρέπεται ἡ ἰσορροπία τῆς Aggregate Effective Demand, καὶ προκαλεῖται εἴτε Inflation εἴτε Deflation.

Αὕτῃ ἡ διαδικασία ἰσχύει καὶ στὴν δυναμικὴ ἰσορροπία μὲ τὴν διαρκῆ αὐξηση τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν αὐξηση τῆς ἀπορροφῆσεως. Καὶ τότε σχηματίζεται καὶ μετασχηματίζεται συνεχῶς ἡ Effective Demand καὶ διατηρεῖται ἡ ἰσορροπία, ἡ ἰσότης προσφορᾶς καὶ ζήτησεως.

Στὴν περίπτωση Inflation, ἢ Excessive Demand (ὑπερβάλλουσα ζήτησις) ἢ στὴν περίπτωση Defective Demand (μειομένη ζήτησις) εἰδικοί λόγοι, νομισματικοὶ καὶ πιστωτικοί, προκαλοῦν τὴν ἀπομάκρυνση, διατάραξη τῆς ἰσορροπίας.

Ἡ ἐλευθέρη διαμόρφωσις τῶν τιμῶν στὴν ἐθνικὴ καὶ διεθνῆ οἰκονομία καθιστᾷ τὴν οἰκονομία πολὺ εὐπαθῆ καὶ προκαλεῖ τὴν ἀνεργία στὶς περιπτώσεις ποὺ ἀναφέραμε.

Δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀμετάβλητη σταθερότης τῶν τιμῶν, οὔτε κατορθωτὴ ἀπὸ ὀποιοδήποτε πολιτικὸ καθεστῶς, διότι εύκολα δημιουργεῖται παραοικονομία καὶ μαύρη ἀγορὰ, μὲ ἀνατροπὴ τῶν ἐπισήμων τιμῶν.

Ἡ αὐξομείωσις τῶν τιμῶν τῶν παραγομένων καὶ προσφερομένων ἀγαθῶν εἶναι ἡ δύναμις ποὺ μὲ τὴν μετακίνησίν της προκαλεῖ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἰσορροπίας προσφορᾶς καὶ ζήτησεως καὶ τιμῶν ποὺ δημιουργοῦν προσωρινὴ σχέση ὄλων τῶν μεταβλητῶν καὶ τῶν τιμῶν τους. "Ὅλα, κόστος, κέρδος, μισθοί, φόροι, βρίσκονται ὑπὸ διαρκῆ ἀνασχηματισμὸ καὶ ἀναπροσαρμογῆ.

II. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ - ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΙΣ

Ἡ οἰκονομικὴ - νομισματικὴ ἰσορροπία καὶ πλήρης ἀπασχόλησις εἶναι θεωρητικὴ κατασκευή, ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκινᾶμε καὶ στὴν ὁποία ἀποβλέπουμε μὲ τὴν πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως.

Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ ἐξετάζουμε τοὺς παράγοντες τῆς ἰσορροπίας καὶ τοὺς παράγοντες ποὺ ἀνατρέπουν τὴν ἰσορροπία καὶ τὴν πλήρη ἀπασχόληση καὶ προκαλοῦν τὴν ἀνεργία.

Ἡ δυναμικὴ οἰκονομικὴ-νομισματικὴ ἰσορροπία ἀποτελεῖ μιὰ ἰδεατὴ πραγματικότητα, σημαίνει νομισματικὴ σταθερότητα, δηλαδὴ σταθερότητα τιμῶν, τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τιμῶν, καὶ ἀνάπτυξη ποὺ προκαλεῖ συνεχῶς τὴν πλήρη ἀπασχόληση. Πλήρης ἀπασχόλησις σημαίνει πλήρη ἀπασχόληση ὄλων τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, χωρὶς ὑποαπασχόληση αὐτῶν καὶ χωρὶς ἀνεργία.

Ἡ πραγματικὴ οἰκονομία περιστρέφεται, αὐξομειώνεται, πέριξ αὐτῆς τῆς ἰδεατῆς δυναμικῆς οἰκονομίας. Αὐτὴ ἡ δυναμικὴ-χρηματικὴ οἰκονομία, ποὺ καλεῖται *Moving Dynamic Equilibrium*, ἔχει σταθερότητα τιμῶν, χωρὶς ἀνεργία καὶ πληθωρισμὸς, ἔνεκα λόγων ὀργανικῶν, ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν (ἐξωγενῶν) ἀνατρέπεται καὶ προκαλεῖται ἀνεργία ἢ πληθωρισμὸς.

Ἐκτὸς τοῦ νόμου τῶν κυκλικῶν περιοδικῶν κυμάνσεων, ποὺ ἐδῶ ὑποθέτουμε ὅτι δὲν λαμβάνει χώρα, ποὺ εἶναι πρόβλημα ποὺ δὲν ἐξετάζουμε, αἱ κυριώτερες διαταράξεις τῆς οἰκονομίας εἶναι ἡ ἀνεργία, δηλαδὴ ἡ ὑποαπασχόλησις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, καὶ ὁ πληθωρισμὸς, δηλαδὴ ὑπερβάλλουσα ζήτησις (*Excessive Demand*), ἡ ὁποία διαρκῶς καὶ ἔντονα προκαλεῖ ὑψωση τιμῶν.

Βασικὴ ἔννοια γιὰ τὴν ἀνάλυσή μας εἶναι ἡ ἔννοια τῆς συνολικῆς ἐνεργοῦς ζήτησεως (*Aggregate Effective Demand*), ποὺ προκαλεῖ ἢ τὴν ἰσόρροπὴ ἀνάπτυξη ἢ τὴν ὑποαπασχόληση τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν ἢ τὴν ὑπερζήτησιν.

Οἱ παράγοντες ποὺ προσδιορίζουν τὴν συνολικὴ ἐνεργὸς ζήτηση, ὅταν δὲν συμβαίνουν ἄλλα γεγονότα, εἶναι αἱ θεμελιώδεις συναρτήσεις τῆς οἰκονομίας. Δηλαδὴ ἡ συνάρτησις ἐπενδύσεων, ἡ συνάρτησις ἀποταμιεύσεων, ἡ συνάρτησις καταναλώσεως (ἢ *Consumption Function*), ἡ συνάρτησις χρήματος (ἢ *Liquidity Preference*), ἡ συνάρτησις ἐξαγωγῶν, ποὺ καθορίζουν τὸ ἔθνικὸ εἰσόδημα.

Ἀπὸ τὴν αὐξομείωση αὐτῶν τῶν συναρτήσεων καὶ τοῦ εἰσοδήματος προσδιορίζεται ἡ συνολικὴ ἐνεργὸς ζήτησις, ποὺ ὑφίσταται αὐξομειώσεις.

Στις θεμελιώδεις συναρτήσεις συμβαίνουν διαταράξεις καὶ ἀδιέξοδα, ποὺ προκαλοῦν αὐξομειώσεις στὸ ἔθνικὸ εἰσόδημα, δηλαδὴ μεταβάλλουν τὴν συνάρτηση τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος.

Ὅταν συνεπῶς σὲ μιὰ οἰκονομία συμβοῦν διαταράξεις ἢ καὶ ἀδιέξοδα, τότε οἱ πέντε θεμελιώδεις συναρτήσεις θὰ κινηθοῦν αὐξητικὰ ἢ μειωτικὰ καὶ θὰ προκαλέσουν αὐξηση ἢ μείωση τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος. Τὰ σοβαρότερα φαινόμενα ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνατροπὴ αὐτῆς τῆς ἰσορροπίας εἶναι ἡ ἀνεργία ἢ ὁ πληθωρισμὸς. Καὶ ἀνεργία ἐμφανίζεται ὅταν ἡ συνολικὴ ἐνεργὸς ζήτησις εἶναι μειωμένη. Πληθωρισμὸς δὲ ὅταν ἡ συνολικὴ ἐνεργὸς ζήτησις εἶναι ὑπερβολικὴ (*Excessive*). Τὰ δύο αὐτὰ φαινόμενα ἀναλύουμε στὸ ἔργο τοῦτο, πρῶτα τὴν ἀνεργία, εἰς «τὴν πολιτικὴν πλήρους απασχολήσεως», ἔπειτα τὸν πληθωρισμὸν στὴν μελέτῃ «Ἀντιπληθωριστικὴ πολιτικὴ».

Τὰ δύο αὐτὰ φαινόμενα ἀνεργία καὶ πληθωρισμὸς εἶναι τὰ σύγχρονα προβλήματα τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν κυβερνήσεων, καὶ γι' αὐτὸ κινοῦν τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τῶν εἰδικῶν καὶ μὴ εἰδικῶν. Τὰ δύο φαινόμενα συνδέονται ἄμεσα καὶ ἕμμεσα μεταξύ τους, ἂν καὶ ἔχουν διαφορετικούς λόγους. Μάλιστα, ὅπως εἰς ἄλλο μέρος ἐξηγοῦμε, καὶ τὸ σύγχρονο φαινόμενο, τὸν στασιμο-πληθωρισμὸν (*Stagflation*), δηλαδὴ ἀνεργία καὶ πληθωρισμὸς μαζί.

α) Αί διαταράξεις τῆς ἰσορροπίας

Κατὰ τὴν διάρκεια ἑνὸς ἔτους πολλὰ γεγονότα μποροῦν νὰ συμβοῦν πού προκαλοῦν διαταράξεις στὴν οἰκονομία· γεγονότα οἰκονομικά, πολιτικά, φυσικά, κοινωνικά, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν μειωτικὲς ἐπιδράσεις καὶ στὶς πέντε Θεμελιώδεις συναρτήσεις, μείωση στὶς ἐπενδύσεις, μείωση στὶς ἀποταμιεύσεις, μείωση στὴν κατανάλωση, μείωση στὴν ποσότητα τοῦ χρήματος, μείωση στὶς ἐξαγωγές. Ὅλα αὐτὰ προκαλοῦν περιορισμὸ στὴν συνολικὴ ἐνεργὸ ζήτησι, ὑποαπασχόληση σ' ὄλους τοὺς συντελεστὲς τῆς παραγωγῆς καὶ ἀνεργία.

Αἱ μειώσεις μποροῦν νὰ εἶναι διαζευκτικὲς ἢ συμπλεκτικὲς. Στὴν σύγχρονη οἰκονομία, ἐκτὸς τοῦ νόμου κυκλικῶν κυμάνσεων, καὶ ἐκτὸς ἐξωγενῶν λόγων, ἡ συνάρτησις πού κινεῖται καὶ μετακινεῖται εὐκόλα εἶναι ἡ συνάρτησις τοῦ χρήματος, μικρὴ αὐξήσις τοῦ τόκου ἢ μείωσις αὐτοῦ, ἀφθονες ἢ περιορισμὸς τῶν πιστώσεων, ἀμέσως προκαλοῦν ἔντονες ἐπιδράσεις καὶ στὶς ἄλλες συναρτήσεις. Στὴν περίπτωσι πού ἀναλύουμε στὸν περιορισμὸ τῆς συνολικῆς ἐνεργοῦ ζήτησεως, προκαλεῖται συστολὴ τῆς παραγωγῆς, ὑποαπασχόλησις τῶν συντελεστῶν καὶ ἀνεργία ἐργασίας.

Ἄλλὰ ἐκτὸς τῶν διαταράξεων εἰς τὶς συναρτήσεις, στὴ συνάρτησις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐπιδροῦν καὶ τὰ λεγόμενα ἀδιέξοδα τῆς οἰκονομίας (Impasses).

β) Τὰ ἀδιέξοδα

Τὰ ἀδιέξοδα τῆς οἰκονομίας εἶναι ἔκτακτα γεγονότα οἰκονομικά πού προκαλοῦν ἀνακοπή στὸ οἰκονομικὸ κύκλωμα μιᾶς χώρας. Ἐνῶ δὲν συμβαίνουν γεγονότα πού προκαλοῦν διαταράξεις, τὸ οἰκονομικὸ κύκλωμα τῆς χώρας κινεῖται βραδέως. Τοῦτο συμβαίνει σὲ περιπτώσεις πού στὴ χώρα: α) ἐπιβάλλεται βαρεῖα φορολογία, β) ἔχουν ἐπιβληθῆ θεσμολογικὰ ὑψηλοὶ μισθοί, γ) ὑψηλὲς τιμὲς τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων μὲ ἐπιχορηγήσεις ἢ ἄλλα μέτρα προστασίας, πού προσδιορίζουν ὑψηλὸ κοινωνικὸ κόστος παραγωγῆς καὶ δ) ἡ ὑπερχρέωσις μιᾶς χώρας, πού οἱ ὑποχρεώσεις ἀφαιροῦν ἀπὸ τὴν οἰκονομία περιθώρια ἐπενδύσεων, κερδῶν, αὐξήσεως τῆς καταναλώσεως.

Οἱ λόγοι αὐτοὶ ἐξαντλοῦν τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία, ὥστε μὲ τὴν μείωσι τῆς ἀνταγωνιστικότητος καὶ τῆς ὑψηλῆς παραγωγικότητος, ἡ οἰκονομία βραδυπορεῖ καὶ προκαλεῖ συστολὴ τῆς συνολικῆς ἐνεργοῦ ζήτησεως, περιορισμὸ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ὑποαπασχόλησις τῶν συντελεστῶν καὶ ἀνεργίαν. Ἔτσι μιὰ ἐθνικὴ οἰκονομία μπορεῖ ἐπὶ μακρὸν νὰ ἀδρανεῖ, νὰ μὴν μπορεῖ νὰ κινηθῆ ἐλεύθερα, χωρὶς γενικώτερες διαταράξεις.

Ἡ φυσικὴ πορεία μιᾶς οἰκονομίας εἶναι πρόοδος καὶ ἀνάπτυξις καὶ αὐξήσις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω λόγων πού ἀναφέραμε πού μποροῦν νὰ προκαλέσουν

ανάτροπη τῆς ἰσορροπίας καὶ ἀνεργίαν, δηλαδὴ συστολή, ὑποαπασχόληση τῶν συντελεστῶν, μποροῦν νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ τρία ἄλλα γεγονότα πού ἐπιρεάζουν τὴν ἰσορροπία, αὐξάνουν ἢ μειώνουν τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα: εἶναι α) ἡ μείωσις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ εἰσοδήματος, ἔνεκα κακῶν καιρικῶν συνθηκῶν, β) μιὰ ἄστοχη οἰκονομικὴ πολιτικὴ καὶ γ) ἡ νέα τεχνολογία.

Αἱ δύο πρῶτες περιπτώσεις εἶναι αὐτονόητες. Γιὰ τὴν τεχνολογία παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς.

γ) Ἡ νέα τεχνολογία

Στὴν λειτουργία τῆς δυναμικῆς ἰσορροπίας τῆς οἰκονομίας ἡ νέα τεχνολογία ἀσκεῖ μικτὴν ἐπίδραση. Κατ' ἀρχὴν ἡ ἐν χρήσει τεχνολογία γίνεται μεταβλητὴ τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος καὶ ἐπηρεάζει ἄμεσα καὶ τίς πέντε συναρτήσεις. Ἡ νέα τεχνολογία δύναται νὰ ἀσκήσει τριπλὴ ἐπίδραση. Οὐδέτερη ἐπίδραση. Ἐνῶ δηλαδὴ μειώνει τὰ ἔξοδα παραγωγῆς, τὸ κόστος, δὲν ἐπηρεάζει αὐξητικῶς ἢ μειωτικῶς ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Σὲ δευτέρα περίπτωσις μπορεῖ νὰ ἐλαττώνει τὰ ἔξοδα παραγωγῆς καὶ συγχρόνως νὰ αὐξάνει καὶ τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα. Εἶναι ἡ εὐεργετικὴ, θετικὴ ἐπίδραση τῆς νέας τεχνολογίας ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Σὲ τρίτῃ περίπτωσις, μπορεῖ νὰ ἐλαττώνει τὰ ἔξοδα παραγωγῆς, ἀλλὰ συγχρόνως νὰ μειώνει τὴν συνολικὴ ἐνεργὸν ζήτηση, διότι ἐκτοπίζει μισθωτοὺς ἀπὸ τὴν λειτουργία τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ δημιουργεῖ νέες θέσεις ἐργασίας (New Jobs). Ἀπὸ ἀπόψεως συνθέσεως τῆς ἐπιχειρήσεως ἡ νέα τεχνολογία μπορεῖ νὰ αὐξάνει τὴν σύνθεσιν κεφαλαίου ἔναντι τῆς ἐργασίας (δΚ/Ν).

Γενικὸς κανὼν εἶναι ἡ νέα τεχνολογία νὰ αὐξάνει τὸν συντελεστὴ κεφάλαιο ἔναντι τῆς ἐργασίας. Ἡ πρόοδος δηλαδὴ τῆς τεχνολογίας αὐξάνει μὲν τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα, ἐλαττώνει ὅμως τὴν συμμετοχὴ τῶν μισθωτῶν εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Αὕτῃ ἡ τάσις τῆς οἰκονομίας φαίνεται πιὸ ἀνάγλυφη μὲ τὴν πρόοδο τοῦ αὐτοματισμοῦ στὴν βιομηχανία καὶ βιοτεχνία καὶ τῶν λεγομένων ρομπότ. Θεωρητικὰ ὀδηγεῖ σὲ ἐλαχιστοποίηση τῆς τάξεως τῶν μισθωτῶν, χωρὶς νὰ παύει τὸ σύστημα τῆς μισθωτῆς ἐργασίας εἰς τὴν ἐλευθέρην οἰκονομίαν.

Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς νέας τεχνολογίας ἔχει θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ σημασία στὴν διατάραξη τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας. Χρειάζεται εἰδικὴ ἐπισταμένη ἔρευνα γιὰ τὴν διαπίστωση ἂν ἡ νέα τεχνολογία αὐξάνει ἢ ἐλαττώνει τὴν ἀπασχόληση ἐργασίας, ἂν ἐπιδρᾷ αὐξητικῶς ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἢ μειωτικῶς, μικροοικονομικῶς καὶ μακροοικονομικῶς.

δ) Ἡ συνολικὴ ἐνεργὸς ζήτησις

Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῆς δυναμικῆς ἰσορροπίας πού ἐπιχειρήσαμε, διαπιστώσαμε τὴν ἐπαλήθευση τῆς συνολικῆς ἐνεργοῦς ζήτησεως, πού προσδιορίζεται ἀπὸ τίς πέντε θεμελιώδεις συναρτήσεις, ἡ ὅποια αὐξομειώνεται ἀπὸ ὀργανικοὺς

και έξωγενείς παράγοντες και προκαλείται ή ανεργία ή πληθωρισμός.

Άλλα διαπιστώνεται συγχρόνως ένα ιστορικό γεγονός, ότι μπορεί να υπάρξει πλήρης άπασχόλησις των παραγωγικών δυνάμεων, με διαρκή αύξηση του εθνικού εισοδήματος και συγχρόνως ένα μέρος της εργατικής δυνάμεως να έχει τεθή μόνιμα εις το περιθώριο, εις ανεργίαν. Αυτόν την ανεργίαν την ονομάζουμε ανεργία εκ της τεχνολογίας (ένω ή ανεργία από την σύμπτυξη της συνολικής ένεργου ζήτησεως καλείται διαρθρωτική ανεργία).

Διαπιστώνεται δηλαδή ένα φαινόμενο ανάλογο με εκείνο της Stagnation, της τελματώσεως εκ της βιομηχανικής αναπτύξεως. Αυτή ή ανεργία εκ της τεχνολογίας δέν έπηρεάζει καθόλου την δυναμική ισορροπία της οικονομίας με την συνεχή αύξηση του εθνικού εισοδήματος.

Ένω δηλαδή έχουμε ισόρροπη ανάπτυξη της οικονομίας και αύξηση του εθνικού εισοδήματος, παράλληλα έχει δημιουργηθή μόνιμη ανεργία τεχνολογίας. Για να μεταχειρισθούμε μια ιστορική φράση, ό έφεδρικός εργατικός στρατός έχει άποστρατευθή πλέον και συνταξιοδοτηθή.

Δηλαδή έχουμε διάσπαση της έννοιας της οικονομικής χρηματικής δυναμικής ισορροπίας από την τεχνολογική ανεργία. Στο θέμα τουτο θα επανέλθουμε στο κεφάλαιο των μέσων και των μέτρων της πλήρους άπασχολήσεως.

Βασική άρχή στην ανάλυσή μας θέσαμε την έξίσωση που δημιουργείται στις συναλλαγές μεταξύ της προσφοράς αξιών και ζήτησεως αυτών ($S = D$), της παλαιάς φιλελευθέρας σχολής που προκάλεσε τόσες συζητήσεις. Αυτή ή έξίσωσις βρίσκεται συνεχώς υπό διαταραχή· άλλοτε υπερτερεί ή προσφορά και άλλοτε υπερτερεί ή ζήτησις, χωρίς να παύει να υπάρχει στο υπόστρωμα της οικονομίας.

Οί πέντε θεμελιώδεις συναρτήσεις προκαλούν την έξίσωση και συγχρόνως ανατρέπουν αυτήν. Και όταν δημιουργείται υπερτέρα προσφορά αξιών, προκαλείται υποάπασχόλησις των παραγωγικών δυνάμεων και ανεργία, όταν δέ δημιουργείται υπερτερη ζήτησις (Excessive Demand), προκαλείται αύξηση τιμών και πληθωρισμός.

Την άνατροπή αυτής της έξισώσεως ($S = D$) άλλοι την άποδίδουν στη μια συνάρτηση και άλλοι σε άλλη συνάρτηση. Ένω είναι άποτέλεσμα της συμπλεκτικής δράσεως και των πέντε συναρτήσεων.

Στην σύγχρονη δυναμική χρηματική οικονομία, που είναι και ισόρροπη, με σταθερότητα τιμών και με ανάπτυξη, τον σπουδαιότερο ρόλο παίζει ή συνάρτηση χρήματος (M_3)*, και στην άνατροπή της ισορροπίας, με ανεργία ή πλη-

*Με το σύμβολο M δηλώνεται κάθε είδος χρήματος. Το M_1 σημαίνει το ρευστό χρήμα (τραπεζογραμμάτια, μεταλλικά νομίσματα). Το M_2 σημαίνει όλες τις καταθέσεις και ότιδήποτε είναι χρήμα. Το $M_3 = M_1 = M_2 =$ Effective money. Το M_4 σημαίνει τα χρυσά νομίσματα και χρυσό εις ράβδους, συνάλλαγμα. Το M_5 όλες οι άνώνυμες μετοχές, που σε κάθε στιγμή μεταβάλλονται εις χρήμα. Συνεπώς $M = M_3 + M_4 + M_5$.

θωρισμό. Διότι ο σύγχρονος χρηματικός-πιστωτικός παράγων είναι μεγάλος, χωρίς να είναι ασύλληπτος. Η πείρα δείχνει ότι δεν επιδέχεται έλεγχο και κατεύθυνση, διότι στην σύγχρονη διεθνή οικονομία ή συνάρτησις χρήματος Μ3, διότι αϊ κεντρικές τράπεζες μπορούν να έλέγξουν τὸ χρήμα Μ3, δεν μπορούν όμως να έλέγξουν τις έμπορικές πιστώσεις τῆς αγοράς, και τὴν αύξομείωση τῆς συναρτήσεως χρήματος και τὴν συνολικὴν ενεργὸν ζήτησιν.

Έτσι ή συνάρτησις χρήματος - πιστώσεων στην σύγχρονη διεθνή οικονομία είναι ο δυναμικώτερος παράγων στην ίσορροπία και τὴν διατάραξη αὐτῆς, στην άνεργία ἢ τὸν πληθωρισμό.

Μετὰ τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ή συνάρτησις χρήματος - πιστώσεων, λόγω τῆς ανάπτυξεως τῆς διεθνοῦς οικονομίας εἰς ἔκτασιν και εἰς ποσότητα, καθὼς και ή φιλελευθεροποιήσις τῆς οικονομίας ὄλων σχεδὸν τῶν χωρῶν, παί- ζει τὸν κύριον και τὸν κρισιμώτερο ρόλο στην ίσορροπία και στίς διαταράξεις.

Άπὸ τὴν καθημερινή παρατήρησις διαπιστώνεται ὅτι ή ποσότης τοῦ κυκλοφοροῦντος χρήματος διαφεύγει τὸν έλεγχο τῶν κυβερνήσεων. Πολὺ περισσό- τερο διαφεύγει ο έλεγχος ὄλων τῶν πιστώσεων τῆς αγοράς, και ὅταν έλέγ- χονται αϊ τραπεζητικές πιστώσεις.

Η ανάπτυξις τῆς διεθνοῦς οικονομίας και τῶν διεθνῶν χρηματοδοτήσεων δανείων και ὑπερχρεώσεων, με τὴν ἀδέσμευτη ανάπτυξη τῆς τεχνολογίας, ἔ- χουν φέρει σὲ δυσκολίες τις κυβερνήσεις και τις κεντρικές τράπεζες τῶν κρα- τῶν.

Η καταπληκτικὴ άνεργία τῆς ἐποχῆς μας (1986-87) σ' ὄλες τις χῶρες εἶναι φαινόμενο πὸ σημαίνει ἔντονη και συνεχῆ ἀνατροπὴ τῆς ίσορροπίας. Αὐτὴ δὲ ή διεθνὴς άνεργία εἶναι ἀποτέλεσμα ἀφ' ἑνὸς τῆς ἀνατροπῆς τῆς ίσορ- ροπίας με διαρθρωτικὴν άνεργίαν και ἀφ' ἑτέρου τῆς ἔντονης ἀνάπτυξης τῆς τεχνολογίας με τὴν δημιουργία άνεργίας ἐκ τῆς νέας τεχνολογίας. Δηλαδή εἶναι σύνθετη ποσότης τῆς Structural και τῆς Technological Unemployment. Στὸν μηχανισμόν αὐτὸν τῆς δυναμικῆς οικονομικῆς-χρηματικῆς οικονομίας ἀναπτύξεως κινοῦνται - λειτουργοῦν ο λεγόμενος πολλαπλασιαστής και ο ἐπι- ταχυντής. Δὲν ἀποτελοῦν ἰδιαίτερες δυνάμεις ἐκτὸς τοῦ συστήματος. Οἱ λει- τουργίες αὐτὲς καθ' ἑαυτὲς δὲν ἀποτελοῦν παράγοντες ἀνατροπῆς τῆς ίσορρο- πίας, ἀλλὰ λειτουργοῦν μέσα στην ίσορροπία.

Έπειδὴ όμως με τὴν ίσορροπίαν και τὴν πλήρη ἀπασχόληση, στην ἐπι- στήμη συνδέεται και ο πολλαπλασιαστής ἀπασχόλησεως καθὼς και ο ἐπιτα- χυντής ἀπασχόλησεως, θὰ ἀσχοληθοῦμε με τοὺς μετρητὲς αὐτοὺς στὸ κεφάλαιο περὶ τῆς πολιτικῆς τῆς πλήρους ἀπασχόλησεως.

Τὸ γεγονός ὅτι ο πραγματικὸς οικονομικὸς κόσμος σύγκειται ἀπὸ διά- φορα πολιτικὰ κοινωνικὰ καθεστῶτα δὲν μεταβάλλει τὰ συμπεράσματά μας, εἴτε εἶναι τῆς ἑλευθέρως ἀγορᾶς, εἴτε προστατευτικά, εἴτε διευθυνόμενα, σο-σιαλιστικά, ὑπεραναπτυγμένα ἢ ἀναπτυσσόμενα ἢ ὑπανάπτυκτα.

Αί θεμελιώδεις συναρτήσεις ύφίστανται σ' οποιοδήποτε πολιτικό καθεστώς. Τò γενικό επίπεδο τιμών λαμβάνεται υπ' ὄψιν, μεταβαλλόμενο στην ἔλευθέρᾳ ἀγορά, εἴτε στὰ διευθυνόμενα οικονομικά, ὡς δεδομένο καὶ ἀμετάβλητο. Ἄλλὰ προσαρμοζόμενο ἀνάλογα μετὰ τις ἐπερχόμενες μεταβολές.

Μόνο αἱ διαταράξεις ἢ τὰ ἀδιέξοδα ἀλλοῦ ἐλέγχονται καὶ ἀλλοῦ δὲν ἐλέγχονται, ἀλλὰ γίνονται προσαρμογές.

III. ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Ἄπὸ τὴν προηγούμενη ἀνάλυση διαπιστώσαμε τις περιπτώσεις τῆς ἀνατροπῆς τῆς ἰσορροπίας, πού προκαλεῖ στὸ ἐπόμενο χρονικὸ σημεῖο ἐλαττωμένη συνολικὴ ἔνεργὸ ζήτηση, δηλαδὴ περιορισμὸ τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, δηλαδὴ ἀνεργία ἐργασίας. Οἱ λόγοι ἀνεργίας, ὅπως διαπιστώσαμε, εἶναι οἱ ἀκόλουθοι.

Πρῶτος λόγος εἶναι ἡ κυκλικὴ περιοδικὴ κύμανσις, ἡ ὁποία, ὅπως εἶπαμε, δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ ἐδῶ. (Εἶναι τὸ μεγάλο πρόβλημα καὶ μεγαλύτερο ἢ ἀντικυκλικὴ πολιτικῆ).

Δεύτερος λόγος εἶναι ἡ μείωσις, περιοχὴ, διακοπὴ ἢ ἔλλειψις ἐπενδύσεων. Ἡ συνάρτησις ἐπενδύσεων ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς παράγοντες, τις οἰκονομικὰς σχέσεις τῶν οἰκονομικῶν μονάδων, τὸν τόκον τοῦ χρηματικοῦ κεφαλαίου, τὴν ὀριακὴν ἀπόδοσιν τοῦ κεφαλαίου, τὸ περιθώριον κέρδους κάθε ἐπιχειρήσεως, τὰ ὀριακὰ ἔξοδα, καὶ τελικὰ τὴν ὀριακὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐπιχειρήσεως καθὼς καὶ τὴν θετικὴν προσδοκίαν γιὰ τὸ μέλλον. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἐπένδυσις ἔχει διαβαθμίσεις στὴν δημιουργίαν θέσεων ἐργασίας. Καὶ πολλοὶ ἄλλοι λόγοι μὴ οἰκονομικοὶ εἶναι παράγοντες πού ἐπιδρῶν στὴν ἐπενδυτικὴ δραστηριότητα, στὴν αὐξηση ἢ τὴν μείωσιν τῶν ἐπενδύσεων, ἢ τὴν ἔλλειψιν αὐτῶν. Αἱ ἐπενδύσεις σὲ κάθε χώρα ἔχουν εἰδικὸ συντελεστὴ ἀπασχολήσεως.

Τρίτος λόγος τῆς προκαλουμένης ἀνεργίας εἶναι ἡ μείωσις ἢ ἡ ἔλλειψις ἀποταμιεύσεων. Δηλαδὴ διαθέσιμων χρηματικῶν κεφαλαίων πού προέρχονται ἀπὸ τὴν στέρησιν καταναλώσεως ἀγαθῶν, ἡ ὁποία μετράται μετὰ τὸ ποσὸν τῶν ἀποταμιευομένων χρημάτων. Ἡ στέρησις, ἡ ἔλλειψις ἢ ἡ μείωσις τῶν ἀποταμιεύσεων σὲ μιὰ χώρα ὀδηγεῖ αὐτὴν στὴ σὺναψιν ἐξωτερικῶν δανείων. Ἡ ἀποταμίευσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν δημιουργεῖ ἀπασχολήσιν. Ἡ δυνατότης ἐπενδύσεων πού δημιουργεῖ εἶναι ἡ πρᾶξις ἐπενδύσεων. Ἡ ἀποταμίευσις ἄμεσα, μικροοικονομικὰ αὐξάνει τὸ ἀτομικὸ εἰσόδημα. Ἐμμεσα μακροοικονομικὰ αὐξάνει τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα μετὰ τὴν αὐξηση τῶν ἐπενδύσεων πού προκαλεῖ. Ὁ χρηματικὸς τόκος τῶν καταθέσεων τῶν ἀποταμιεύσεων εἶναι παράγων ἀτομικοῦ καὶ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, πού δημιουργεῖ τὴν δυνατότητα αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως. Δὲν ἀσχολούμεθα μετὰ τὰ θεωρητικὰ προβλήματα πού συνοδεύουν τις ἀποταμιεύσεις γιὰτὶ δὲν μᾶς χρειάζονται.

Τέταρτος λόγος ανεργίας είναι η μείωσις τῆς καταναλωτικῆς δυνάμεως τῆς οἰκονομίας. Κατανάλωσις, καταναλωτικὴ δύναμις ὑπάρχει πάντοτε σὲ μιὰ οἰκονομία. Λόγος ανεργίας γίνεται ὅταν ἡ κατανάλωσις μειώνεται κάτω ἀπὸ ὄριο ἰδανικὸ κατανάλωσις πού ἔχει κάθε ἐθνικὴ οἰκονομία, ὅπου δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει ὑπερκατανάλωσις ἢ ὑποκατανάλωσις εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομία. Τὸ ἰδανικὸ ὄριο κατανάλωσις δημιουργεῖται αὐτόματα μετὰ τὴν ὀριακὴν δρᾶσιν τῶν διαφόρων παραγόντων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ὁ περιορισμὸς τῆς κατανάλωσις, θεληματικὸς ἢ ἀναγκαστικὸς, προκαλεῖ ἀμέσως ἀδράνεια μερικῶν ἀπὸ τὶς παραγωγικὰς δυνάμεις, συνεπῶς καὶ ανεργίαν.

Πέμπτος λόγος ανεργίας εἶναι ἡ συνάρτησις τῶν ἐξαγωγῶν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει καὶ τοὺς ἀδήλους πόρους μιᾶς χώρας. Ἐλάττωσις τῶν ἐξαγωγῶν ἢ ἡ μείωσις τοῦ εἰσαγομένου ξένου συναλλάγματος ἀνατρέπουν τὴν ἰσορροπίαν, ἐλαττώνουν τὴν συνολικὴν ἐνεργὸν ζήτησιν, προκαλοῦν περιορισμὸν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, συνεπῶς καὶ ανεργίαν. Τὰ κέρδη καὶ τὸ συνάλλαγμα πού κερδίζονται ἀπὸ τὶς ἐξαγωγὰς καὶ τοὺς ἀδήλους πόρους εἶναι παράγων τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας τῆς χώρας καὶ κάθε περιορισμὸς αὐτῶν σημαίνει ἀνατροπὴν τῆς ἰσορροπίας. Αἱ ἐξαγωγὰς εἶναι ὁ πῦρ ἐπισηφῆς παράγων τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας μιᾶς χώρας λόγω τοῦ διεθνοῦς οἰκονομικοῦ συναγωνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνταγωνιστικότητος τῆς οἰκονομίας στὶς χώρες πού προορίζονται αἱ ἐξαγωγὰς ἢ ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἰσάγεται τὸ ξένο συνάλλαγμα.

Ἐκτος λόγος τῆς ανεργίας εἶναι ἡ συνάρτησις τοῦ κυκλοφοροῦντος χρήματος. Ὅπως ἀναφέραμε καὶ στὸ προηγούμενον κεφάλαιο, ἡ συνάρτησις χρήματος - πιστώσεων (ἢ Liquidity Preference τοῦ Keynes) ἔχει εὐρύτατον περιεχόμενον, διότι ἡ ἔννοια τοῦ χρήματος εἶναι εὐρύτατη· περιλαμβάνει ὄχι μόνον τὸ ρευστὸ χρῆμα καὶ τὶς πιστώσεις πού ἐξοφλοῦνται σὲ χρῆμα, ἀλλὰ περιλαμβάνει καὶ ὅλους τοὺς τίτλους πού ἔχει δημιουργήσει καὶ δημιουργεῖ ἢ σύγχρονη οἰκονομία καθὼς καὶ τὸ λογιστικὸ χρῆμα πού ἐξοφλεῖται μετὰ συμψηφισμοῦς.

Εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον ὅπου καὶ ὅλες οἱ ἄλλες συναρτήσεις ἐκφράζονται εἰς χρῆμα, ἡ συνάρτησις χρήματος ἀποκτᾷ ἐπικρατοῦντα ρόλον εἰς τὴν οἰκονομικὴ ἰσορροπία, καὶ εἰς τὴν ἀνατροπὴν αὐτῆς μετὰ τὸν περιορισμὸν τῆς ποσότητος αὐτῶν, μετὰ τὸν ὅποιον ἐπέρχεται περιορισμὸς τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ ανεργία ἐργασίας.

Ἡ συνάρτησις χρήματος ἀποκτᾷ μεγάλην ἐπιστημονικὴν ἀξίαν, διότι μετὰ τὸ χρῆμα καὶ τὸν περιορισμὸν αὐτοῦ ἐπιδιώκεται ἡ καταπολέμησις τοῦ πληθωρισμοῦ, πού μετὰ τὸν Μονεταρισμὸν πῆρε χαρακτῆρα μεγάλης πλάνης καὶ διαστροφῆς τοῦ Κενσιανισμοῦ. Ἐνῶ ὁ πληθωρισμὸς ἔχει ἄλλες πηγὰς, αἱ ὁποῖες πρέπει νὰ δαμάζονται γιὰ νὰ καταπολεμηθῇ ὁ πληθωρισμὸς.

Στὴν ἐξήγησιν τῶν μέσων καὶ μέτρων τῆς πολιτικῆς πλήρους απασχολήσεως θὰ ἔχουμε τὴν εὐκαιρίαν νὰ δοῦμε τὸν σημαντικὸν ρόλον πού παίζει ἡ συνάρτησις χρήματος στὴν σταθερότητα καὶ τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν.

Ἡ ἑβδομος λόγος τῆς διαρθρωτικῆς ἀνεργίας εἶναι ἡ πτώσις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος. Συχνὰ ἐμφανίζεται στὴν οἰκονομία ἡ πτώσις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος, πού περιορίζουν τὴν συνολικὴ ἔνεργό ζήτηση, τὸ ἐθνικὸ εἰσοδήμα καὶ τὶς παραγωγικὲς δυνάμεις, περιορισμὸς πού ἔχει ὡς συνέπεια καὶ τὴν ἀνεργία, ὄχι μόνον στὴν γεωργία, ἀλλὰ σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Μολονότι ἡ πτώσις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ὀφείλεται σὲ ἔκτακτα φυσικὰ γεγονότα, ἐντούτοις καὶ ὁ λόγος αὐτὸς θεωρεῖται ὀργανικὸς, διότι συχνὰ ἐμφανίζεται ἡ πτώσις τῆς ποσοτικῆς παραγωγῆς στὴν γεωργία καὶ τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος.

Πρόβλημα ἐμφανίζεται στὸν λόγο αὐτὸν ἀνεργίας. Διότι στὴν γεωργικὴ παραγωγή συχνὰ ἐμφανίζεται ἡ ὑπερπαραγωγή ἢ μεγάλη πτώσις τῆς παραγωγῆς λόγω καιρικῶν συνθηκῶν, συνεπεία τῶν ὁποίων προκαλεῖται πτώσις τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος. Ἐκεῖνο πού ὑπολογίζεται εἶναι τὸ χρηματικὸ εἰσοδήμα στὸν σχηματισμὸ τῆς συνολικῆς ἐνεργοῦ ζήτησεως καὶ στὴν ἐπιρροή του στοὺς παραγωγικοὺς συντελεστὰς καὶ στὴν ἀνεργία πού προκαλεῖ τὴν μείωση τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος. Ἡ προκαλουμένη ἀνεργία δὲν ἐκδηλώνεται μόνον στὸν γεωργικὸ τομέα, ἀλλὰ στὸ σύνολο τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἡ πτώσις τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος συνεπεία ὑπερπαραγωγῆς γεωργικῶν προϊόντων ἔχει ἀσφαλῶς εὐεργετικὸ ἀποτέλεσμα, διότι μὲ τὴν πτώση τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, πού χρησιμεύουν ὡς πρώτη ὕλη στὴν παραγωγή, δημιουργοῦνται εὐνοϊκὲς συνθῆκες γιὰ τὴν περαιτέρω αὔξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τὴν αὔξηση τῆς ἀπασχολήσεως.

Ἡ ὀγδοὺς λόγος ἀνεργίας δημιουργεῖται πιθανὸν καὶ ἀπὸ ἀστοχα κυβερνητικὰ μέτρα, πού ἐνῶ ἐπιδιώκουν ἄλλους σκοπούς, περιορίζουν τελικὰ τὴν συνολικὴ ἔνεργό ζήτηση, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ αὔξῃσιν ἢ νὰ δημιουργήσιν ἀνεργίαν. Ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι πολὺ πιθανός, λόγω τῆς συγχύσεως πού δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν καταπολέμηση τοῦ πληθωρισμοῦ, πού συνήθως ἐπιχειρεῖται μὲ τὸν εὐκολο περιορισμὸ τῶν χρηματικῶν - πιστωτικῶν μέσων, πού ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μὴ περιορίσουν τὸν πληθωρισμὸ, ἀλλὰ νὰ αὔξῃσιν τὴν ἀνεργία. Αὐτὸ παρατηρεῖται ἰδιαίτερα στὴν ἐποχὴ μας σὲ πολλὰς εὐρωπαϊκῆς χώρες πού ἐπέτυχαν τὴν πτώση μὲν τοῦ πληθωρισμοῦ ἢ καὶ τὴν διατήρηση τοῦ πληθωρισμοῦ, ὅπως στὴν περίπτωση τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ στὴν αὔξηση τῆς ἀνεργίας. Τὸν χειρισμὸ τῶν συναρτήσεων γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ πληθωρισμοῦ καὶ τῆς ἀνεργίας τὸν πραγματευόμαστε σὲ παρακάτω μέρος τῆς μελέτης.

Ἡ ἑνατὸς λόγος ἀνεργίας δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν νέα τεχνολογία. Ἡ τεχνολογία εἶναι καθημερινὸ φαινόμενο στὴν οἰκονομία, συνεχῶς ἐφαρμόζονται νέα τεχνικὰ μέσα, νέες ἐφευρέσεις πού βελτιώνουν τὴν παραγωγή, ἐλαττώνουν τὰ ἐξόδα παραγωγῆς. Ἀλλὰ ὅταν μιλοῦμε γιὰ νέα τεχνολογία, εἶναι μιὰ ριζικὴ ἀλλαγὴ στὸν μηχανισμό τῆς παραγωγῆς ἢ στὴν παραγωγή νέων ἀγαθῶν, πού

είσάγει μηχανισμό με ύψηλό συντελεστή κεφαλαίου, έναντι τῆς ἐροασίας που περιορίζεται μέσα στην παραγωγή, ὅπως συμβαίνει μετὰ τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Στὸ προηγούμενο κεφάλαιο ἀναπτύξαμε τὶς μορφές τῆς νέας τεχνολογίας, πού ἐπηρεάζουν τὴν ἀπασχόληση κατὰ πολλοὺς τρόπους. Μιὰ ἀπὸ τὶς μορφές τῆς νέας τεχνολογίας ἔχει ὡς συνέπεια τὴν σημαντικὴ ἐλάττωση τῆς ἀπασχόλησεως μετὰ τὸν ἐκτοπισμὸ προσωπικοῦ ἀπὸ τὴν παραγωγή, χωρὶς νὰ ἐπεκτείνεται ἡ οἰκονομία γιὰ τὴν ἀπορρόφηση τῶν ἀνέργων ἀπὸ νέες ἐπιχειρήσεις, ὅπου ἀναφέραμε ὅτι δημιουργεῖται μιὰ νέα μορφή ἀνεργίας, ἡ ὁποία δὲν εἶναι προσωρινή ἀλλὰ μόνιμη, μετὰ σημαντικὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ φαινόμενο τὴν ἐλάττωση τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἀπὸ τὸν αὐτοματισμὸ καὶ τὰ ρομπὸτ τῶν μηχανῶν.

Καὶ εἶπαμε ὅτι στὸν ὑψηλὸ ἀριθμὸ τῆς ἀνεργίας στὴν ἐποχὴ μας ἔχει συντελέσει ἡ νέα τεχνολογία. Τὸ θέμα θὰ ἐξετασθῆ στὸ κεφάλαιο τῶν μέσων καὶ τῶν μέτρων τῆς πολιτικῆς πλήρους ἀπασχόλησεως.

Καὶ ἐρχόμαστε στὴν μορφή ἀνεργίας πού δημιουργεῖται ἀπὸ περιπτώσεις τῶν λεγομένων ἀδιεξόδων πού παρουσιάζονται σὲ διάφορες χῶρες, πού εἶναι ὁ δέκατος λόγος ἀνεργίας.

Στὸ II. κεφάλαιο μιλῆσαμε γιὰ φαινόμενο τῶν ἀδιεξόδων. Δὲν εἶναι κοινὸ φαινόμενο ὅλων τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν. Πολλὰ κράτη ἐπιβάλλουν ὑψηλὴ φορολογία, ἄλλα κράτη φθάνουν τὸ 46%. Ἀκόμη πολλὰ κράτη ἔχουν καθιερώσει ὑψηλοὺς μισθοὺς οἱ ὁποῖοι προστατεύονται μετὰ νόμους καὶ συλλογικὲς συμβάσεις, ἀλλὰ σὲ λίγες χῶρες ἔχουν καθιερωθῆ μισθοὶ πού δὲν ἀφήνουν περιθώρια κέρδους. Ἔτσι ἡ δημιουργία νέων ἐπιχειρήσεων, δηλ. ἐπέκτασις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατη. Συνήθως ἐμφανίζεται ὡς ἔλλειψις ἢ πτώσις τῶν ἐπενδύσεων εἰς παραγωγικὸν κεφάλαιον. Ἄν συμβῆ ἡ χώρα αὐτὴ νὰ ἔχει ὑπερδανεισθῆ καὶ νὰ καταβάλλει ὑψηλὰ χρεωλῦσια, τότε δὲν μένει περιθώριο οὔτε γιὰ κέρδη οὔτε προοπτικὴ ἐκτελέσεως ἐπενδύσεων.

Ὁ ὑπερδανεισμὸς δείχνει ὅτι μιὰ χώρα ἐχειρίσθη τὰ δάνειά της κατὰ τρόπον μὴ ἀποδοτικόν. Ἡ εὐκολὴ καὶ ἀπρογραμματίστη διάθεση τῶν δανείων διοχετεύεται περισσότερο γιὰ καταναλωτικὸς σκοποὺς, δημιουργοῦν προσωρινὰ μιὰ ψεύτικη εὐημερία, μετὰ τελικὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἀδιέξοδο, τὴν πτώχευση.

Τὸ διεθνὲς νομισματικὸ ταμεῖο εἶναι αὐστηρὸ στὴν διαχείριση τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, ἐπιβάλλει ὄρους αὐστηροῦς, οἱ ὁποῖοι δὲν εὐνοοῦν τὴν οἰκονομικὴν διέξοδον τῆς χώρας. Χρειαζόνται μέτρα σταθερότητος καὶ μέτρα ἀναπτύξεως.

Αἱ συνθήκες ἐμποδίζουν τὴν ἐκτέλεση ἐπενδύσεων, τὸ κράτος εἶναι αὐστηρὸ στὴν ἐπιβολὴ τῶν φόρων λόγω δεσμεύσεων καὶ ὑποχρεώσεων. Ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία ἀσφυκτιᾷ ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ δώσει διέξοδο. Οἱ νέοι πού εἰσέρχονται στὴν οἰκονομία δὲν βρίσκουν θέση νὰ ἐργασθῶν καὶ ἡ ἀνεργία αὐξάνει, καὶ

χωρίς τη δράση άλλων δυσμενῶν παραγόντων, τῶν ἐννέα προηγουμένων λόγων ἀνεργίας.

Σε χῶρες μὲ ἀδιέξοδα, δύσκολα ἐφαρμόζονται μέτρα πολιτικῆς σταθερότητος, διότι τὰ μέτρα ἀντιπληθωριστικῆς πολιτικῆς ἐπιδεινώνουν τὴν κατάστασιν μὲ τὴν χρηματικὴ συστολὴ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Διότι μονιμοποιοῦν τὸ ἀδιέξοδο ἢ ἀδιέξοδα τῆς χώρας.

Στὰ οἰκονομικὰ ἀδιέξοδα ἀπαιτοῦνται ριζικὰ μέτρα, σταθεροποιητικὰ καὶ ἀναπτυξιακὰ. Τότε μόνο θὰ δημιουργηθοῦν εὐκαιρίες ἐπενδύσεων καὶ ἀπασχολήσεως. Τὰ ριζικὰ μέτρα θὰ ἦταν μείωσις σοβαρῆ τῆς φορολογίας, θεσμικὴ προσαρμογὴ τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων καὶ παράτασις τοῦ χρόνου ἐξοφλήσεως τῶν δανείων χωρὶς πτωχεύσεις. Μόνο μὲ τὴν δημιουργία περιθωρίου κέρδους γιὰ τὶς νέες ἐπιχειρήσεις θὰ δοθῆ διέξοδος στὸ ἀδιέξοδο τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἡ παράτασις τοῦ ἀδιεξόδου μόνο χειροτερεύει τὴν κατάστασιν. Χρειάζεται τὴν τόλμη διότι ὁ χρόνος εἶναι πολύτιμος.

Ἄν τὰ οἰκονομικὰ ἀδιέξοδα μιᾶς χώρας συνδυασθοῦν μὲ δυσμενῆ λειτουργία τῶν ἄλλων συναρτήσεων στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία, τότε ἡ χώρα βρίσκεται σὲ δεινὴ οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις. Κι ὅμως σ' ὅλες αὐτὲς τὶς δυσμενεῖς καταστάσεις ὑπάρχουν αἱ λύσεις ποὺ ὑποδεικνύει ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ.

IV. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ

α) *Εἶναι δυνατή;*

Πρὶν ἀπὸ τὸ 1932 ἡ πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως ἦταν ἄγνωστη. Ἡ μεγάλη κρίση (1929-32) μὲ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνέργων ποὺ προκάλεσε ἔγινε ἀφορμὴ νὰ σκεφθοῦν μέσα καὶ τρόπους ἀντιμετωπίσεώς της. Ὁ J. M. Keynes, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴ τῆς *General Theory*, εἶχε συλλάβει τὸ πρόβλημα καὶ τὴν λύση του ποὺ τὰ ἀποκρυστάλλωσε στὸ ἔργο του αὐτό. Ἐγγραφε καὶ ὑποδείκνυε μέτρα τὰ ὁποῖα μιὰ ἄλλη προσωπικότης στὴν Ἀμερικὴ, ὁ Πρόεδρος Roosevelt τὰ ἔθεσε σὲ ἐφαρμογὴ, μέτρα ποὺ δημιουργοῦσαν δουλειές.

Λίγο ἀργότερα στὴ Γερμανία, ὁ διοικητὴς τῆς γερμανικῆς τράπεζας, ὁ *Jalmar Schacht*, ὑποδείκνυε μέτρα τὰ ὁποῖα ἐφάρμοξε ὁ Hitler. (Μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ Χιτλερισμοῦ, ὁ Schacht εἰσήχθη ὡς κατηγορούμενος εἰς τὸ Δικαστήριον τῆς Νυρεμβέργης—1946—, ἀλλὰ ἀθωώθη γιὰ τὴν ὑποστήριξιν ὅτι αὐτὸς ὡς διοικητὴς τῆς τράπεζας ἔκαμνε τὶς ὑποδείξεις μέτρων κατὰ τῆς ἀνεργίας καὶ ὄχι ὡς χιτλερικὸς καὶ συμμετοχὸς τῶν εὐθυνῶν τοῦ πολέμου).

Τὸ 1936 ὑπῆρξε σταθμὸς στὴν οἰκονομικὴ θεωρητικὴ. Ὁ J. M. Keynes στὴν *General Theory* ἀνέλυσε θαυμάσια τὸ φαινόμενο καὶ μὲ τὰ μέτρα οἰκονομικῆς πολιτικῆς πρὸς ἀντιμετώπιση τῆς κρίσεως, διεμορφώθη θεωρία καὶ

πολιτική πλήρους απασχολήσεως. Ἀλλὰ μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον (1939-45) τὰ προβλήματα τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας ἔγιναν πῶς πολυπλοκά. Δὲν εἶναι μόνον ἡ κρίσις πού ἐκδηλώθηκε, ἀλλὰ ἤλθαν καὶ ἀνεμίχθησαν καὶ ἄλλα διεθνή προβλήματα, ἐξοπλισμῶν, καὶ ἐμφανίσεως πολλῶν νέων κρατῶν με βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη. Δύο μεγάλες δυνάμεις ἤλθον στὴν ἐπιφάνεια μετὰ τὰ οἰκονομικὰ τους προβλήματα.

Ἰδίως αἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς, ἐπειδὴ ὑπῆρξαν ὁ κύριος παράγων τῆς νίκης, μετὰ τὴν οἰκονομικὴν τῆς δυνάμει, στὴν διεθνῆ διασκέψιν εἰρήνης ἐπέβαλε ἀρχὴς νεοφιλελευθερισμοῦ, πού δὲν συμβιβάζονται μετὰ τὸν Κενσουλισμό. Ἐπρεπε νὰ ἐφαρμοσθοῦν παντοῦ ὅχι μόνον στὴν Ἀμερικὴ ἀλλὰ σ' ὅλο τὸν κόσμον τῶν νικητῶν καὶ τῶν ἠττημένων ἀρχὴς νεοφιλελευθερίας, πού οὔτε ὀρθὴ ἀνάλυσις τῆς ἀνεργίας ἔκαμαν, οὔτε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους ἀνεγνώριζαν. Ἀντίθετα ζητοῦσαν τὸν περιορισμὸν τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως. Ὅλη ἡ νεοκλασσικὴ θεωρία καὶ ἡ συναφὴς πολιτικὴ ἤλθαν σὲ ἐπικαιρότητα.

Δὲν εἶχαμε πλέον μόνον μαζικὴ ἀνεργία ἑκατομμυρίων στὴν Ἀμερικὴ (30 περίπου καὶ στὴν Εὐρώπη 13-15 περίπου), ἀλλὰ συνοδευόταν καὶ μετὰ τὸν πληθωρισμὸν, ἐνῶ συνήθως τὰ δύο ζητήματα ἦσαν ἀσύμβατα καὶ ἀσχετα.

Οἱ νεοφιλελεύθεροι θεωρητικοί, κυρίως ἡ σχολὴ τοῦ Σικάγου τοῦ Friedman, ὑποστήριζαν ὅτι αἱ ἀνωμαλίαι τῆς οἰκονομίας, ἀνεργία καὶ πληθωρισμός, θὰ ὑποχωρήσουν μετὰ τὸν καιρὸν, ἀφοῦ ἡ οἰκονομία λειτουργεῖ ἔστω σὲ κατώτερα ἐπίπεδα. Οἱ ἀνωμαλίαι συνεπεία τοῦ πολέμου θὰ περάσουν μετὰ τὴν λειτουργία τῶν οἰκονομικῶν νόμων, καὶ ἀφοῦ τὰ κράτη μποροῦν νὰ συντηρήσουν τοὺς ἀνέργους μετὰ τὰ ἐπιδόματα ἀνεργίας.

Μέτρα κατὰ τῆς ἀνεργίας λαμβάνονται σὲ διάφορες χώρες, ἀλλὰ οὔτε σὲ ὀρθὴ ἀνάλυσις στηρίζονται, οὔτε τὰ μέτρα εἶναι τὰ κατάλληλα γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς πλήρους απασχολήσεως. Ἐτσι ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη βρῖσκεται σὲ δραματικὴ θέσι.

Ἀλλὰ ὁ νεοφιλελευθερισμὸς δὲν μπόρεσε νὰ ἐπιτύχει τὴν ἐξάλειψιν τῆς ἀνεργίας ἔστω καὶ σὲ μιὰ χώρα, ἂν καὶ τὸν πληθωρισμὸν τὸν ἐδάμασε, ὅπου τὸ ἐπίδιξε συστηματικὰ (ἩΠΑ, Ἀγγλία, Γερμανία κλπ.).

Μερικὲς κυβερνήσεις διέκριναν καὶ διαχώρισαν τὰ δύο φαινόμενα, τὴν ἀνεργία καὶ τὸν πληθωρισμὸν, καὶ πέτυχαν νὰ δαμάσουν τὸν πληθωρισμὸν στὸ 2-3% ἔτησίως. Τοῦτο μάλιστα ἔγινε μετὰ τὴν αὐξησιν τῆς ἀνεργίας.

Στὰ προηγούμενα διαπιστώσαμε ὅτι μὲς τὴν μορφὴν τῆς ἀνεργίας στὴ σύγχρονον οἰκονομία.

Μερικοὶ εἶδαν τὴν ἀνεργία ὡς φαινόμενο χρηματικόν, δηλαδὴ ἔλλειψιν πιστώσεων. Οἱ μονεταρισταὶ νόμισαν ὅτι μετὰ τὴν διοχέτευσιν χρήματος στὴν ἀγορὰ θὰ αὐξάνει τὴν ἐνεργὴν ζήτησιν, θὰ αὐξάνει τὸ εἰσόδημα καὶ τὴν ἀπασχόλησιν. Οἱ μονεταριστὲς διέστρεψαν τὸ περιεχόμενον τῆς ἐνεργοῦς ζήτησεως τοῦ

Keynes, δὲν εἶδαν τὴν ἐνεργὰ ζήτησι ὡς ζήτησι αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς οἰκονομίας, μ' ὄλο τὸ περιεχόμενό της. Ἐνόμισαν ὅτι εἶναι μηχανισμὸς διοχετεύσεως χρήματος στὴν ἀγορά. Προκάλεσαν μόνον πληθωρισμὸ ἐνῶ δὲν ἔθιξαν καθόλου τὴν ἀνεργία.

Ἄλλωστε ἡ ἀνεργία δὲν ὀφείλεται μόνον στὴν μειωμένη ἐνεργὸ ζήτησι. Ἡ ψυχολογία τῶν ἐπενδυτῶν, ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξωτερικὴ πτώσις τῶν ἐξαγωγῶν καὶ τὰ διάφορα ἀδιέξοδα κάθε ἐθνικῆς οἰκονομίας εἶναι πηγὲς ἀνεργίας, πέραν καὶ ἐκτὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐνεργου ζήτησεως.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἀφοῦ γνωρίσαμε τίς πηγὲς τῆς ἀνεργίας μποροῦμε νὰ ἐφαρμόσομε μέτρα πλήρους ἀπασχολήσεως χωρὶς νὰ προκαλέσομε πληθωρισμὸ.

Σὲ κάθε βαθμίδα αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως ἡ νομισματικὴ σταθερότης παραμένει ἀμετάβλητη, μὲ τὸ χειρισμὸ τῆς ἐνεργου ζήτησεως, ὥστε νὰ μὴν προκαλεῖται οὔτε Inflation οὔτε Deflation.

Κατὰ τὴν αὐξηση τῆς ἀπασχολήσεως (καὶ τοῦ εισοδήματος) προκαλεῖται καὶ αὐξησις τῆς ἐνεργου ζήτησεως, ἀλλὰ ἡ αὐξησις αὐτῆ τῆς ἐνεργου ζήτησεως γίνεται ὥστε νὰ μὴν ἐπηρεάζει τὴν νομισματικὴ σταθερότητα.

Ὁ χειρισμὸς τῆς Πολιτικῆς Πλήρους Ἀπασχολήσεως συνοδεύεται ταυτόχρονα καὶ ἀπὸ τὸν χειρισμὸ, τὸν Ἀντιπληθωριστικὸ.

β) Περιορισμοὶ στὴν ἄσκηση τῆς πολιτικῆς πλήρους ἀπασχολήσεως

Κατ' ἀρχὴν μιὰ ἀδέσμευτη πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως, ἔστω καὶ μέσα στὴν σημερινὴ πολὺπλοκὴ οἰκονομία μπορεῖ νὰ ἐπιτύχει τὴν πλήρη ἀπασχόληση, ἀλλὰ ἔχει ὀρισμένες δεσμεύσεις πού πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσει. Οἱ δεσμεύσεις αὐτὲς εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

α) Ἡ νομισματικὴ σταθερότητα. Πρέπει νὰ ἐπιτύχει τὴν πλήρη ἀπασχόληση χωρὶς νὰ παραβιάσει τὴν νομισματικὴ σταθερότητα, δηλαδὴ χωρὶς πληθωρισμὸ. Καὶ ἂν ἀκόμη ἀντιμετωπισθοῦν ὄλα τὰ ἀδιέξοδα, πού παρεμποδίζουν τὴν ἐλεύθερη διαχείριση τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, τὴν ἀντιμετώπιση τῆς Deflation.

β) Αἱ δεσμεύσεις τῶν διεθνῶν συμβάσεων. Ἡ κυβέρνησις δὲν εἶναι ἐλεύθερη στὴν ἄσκηση πολιτικῆς πλήρους ἀπασχολήσεως διότι ὑπάρχουν καὶ ἰσχύουν διεθνεῖς δεσμεύσεις τῆς χώρας, πού εἶναι νομικὲς διατάξεις ὑπέρτερες καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου, ὅπως GATT καὶ EOK κλπ. Εἶναι περιορισμοὶ τιμῶν, ἐπιχορηγήσεων, φόρων, δασμῶν, ποσοστῶν κλπ. Αἱ δεσμεύσεις αὐτὲς μποροῦν νὰ ἀρθοῦν μὲ κανονικὲς ἀναθεωρήσεις καὶ νέες συνθηκὲς διεθνεῖς. Γενικώτερα γιὰ τὸ θέμα παραπέμπουμε στὸ διεθνὲς συμβατικὸ δίκαιο. Αἱ παραβιάσεις τῶν διεθνῶν συνθηκῶν συνεπάγονται ἀποζημιώσεις ἢ ἀνταποδόσεις, τίς

όποιας τὸ κράτος ἀποφεύγει μέσα στὸ πνεῦμα τῆς διεθνοῦς συνεργασίας καὶ εὐγενείας.

γ) *Αἱ νομικὲς δεσμεύσεις στὴν ἀκαμψία τῶν μισθῶν.* Οἱ κοινωνικοὶ ἀγῶνες τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων δημιούργησαν σὲ κάθε χώρα νομικὸ καθεστῶς ποὺ κατοχυρώνει τὰ δικαιώματά τους καὶ τὸ ὕψος τῶν μισθῶν τους. Τὸ νομικὸ αὐτὸ καθεστῶς ἀποτελεῖ ἐμπόδιο γιὰ κάθε κυβέρνηση νὰ ἀσκήσει πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως, νὰ προκαλέσει αὐξηση τῆς παραγωγῆς καὶ αὐξηση τῆς ἀπασχολήσεως, μὲ ἐλαττωμένους μισθοὺς. Προτείναμε σὲ ἄρθρα, ὅπως ἡ κυβέρνηση ἀντιμετωπίσει αὐτὸν τὸν περιορισμὸ μὲ δημοκρατικότητα καὶ νὰ καθιερώσει προσωρινὰ ἐλεύθερους μισθοὺς γιὰ νέες ἐπιχειρήσεις μὲ ἀτομικὲς συμβάσεις, ἀλλὰ καὶ μὲ κατώτατα ὅρια. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ αὐξάνει καὶ τὴν παραγωγή καὶ τὴν ἀπασχόληση καὶ θὰ ἔδινε κάποια ἀνακούφιση στὴν πιεστικὴ ἀνεργία, ποὺ στίς ἀναπτυσσόμενες χώρες εἶναι ἀνευ ἐπιδομάτων ἀνεργίας. Ὁ τρόπος αὐτὸς δὲν θὰ ἐξημιώνει τίς παλαιῆς ἐπιχειρήσεις οὔτε τοὺς παλαιοὺς μισθωτοὺς μὲ τοὺς καθιερωμένους μισθοὺς. Ἀκόμη προτείνουμε αἱ παλαιῆς ἐπιχειρήσεις ποὺ οἱ καθιερωμένοι μισθοὶ τους κλονίζουν οἰκονομικὰ μὲ κίνδυνο κλεισίματος τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅπως καταφεύγει σὲ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία θὰ ὀρίζε κατώτερους μισθοὺς μὲ τὴν συναίνεση τοῦ προσωπικοῦ.

δ) *Ὁ περιορισμὸς τῆς μετακινήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ.* Συμβαίνει σὲ ὀρισμένες περιφέρειες τῆς χώρας νὰ μὴν ὑπάρχουν ἐργατικὰ χέρια γιὰ νὰ δεχθοῦν προσφερομένη ἐργασία. Ἡ μετακίνηση τῶν μισθωτῶν ἀπαιτεῖ ἔξοδα πολλὰ γιὰ τίς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν προσέλκυση προσωπικοῦ. Τὸ κράτος τότε ὀφείλει νὰ προσφέρει τὰ μέσα μετακινήσεως τῶν μισθωτῶν, ἐπὶ δεδομένων προσφορῶν ἐργασίας καὶ μὲ ἔλεγχο τῆς διοικήσεως, τῶν νομαρχιακῶν ἐργατικῶν γραφείων.

ε) *Ὁ καθιερωμένος θεσμὸς τῆς ἐλευθέρως μετακινήσεως κεφαλαίων.* Ὁ νομικὸς ἢ καὶ συνταγματικὸς θεσμὸς τῆς ἐλευθέρως μετακινήσεως κεφαλαίων ἀπὸ χώρα εἰς χώρα εἶναι σοβαρὸ ἐμπόδιο στὴν ἄσκηση πολιτικῆς πλήρους ἀπασχολήσεως. Τότε χρειάζεται ἢ νομικὴ ἢ καὶ συνταγματικὴ μεταρρύθμισις γιὰ τὴν παρεμπόδιση τῆς φυγῆς τῶν κεφαλαίων ἀπὸ τὴν χώρα τῆς ἀνεργίας ποὺ θέλει πλήρη ἀπασχόληση. Διότι ἀκριβῶς κεφάλαια χρειάζονται γιὰ τίς παραγωγικὲς ἐπενδύσεις καὶ τὴν αὐξηση τῆς ἀπασχολήσεως.

Τὸ θέμα εἶναι προβληματικὸ, διότι μὲ τὸν σύγχρονο θεσμὸ τῶν διεθνῶν ἐταιριῶν καὶ τῆς ἐλευθέρως μετακινήσεως μεταφορᾶς διεθνῶν τίτλων ἀπὸ χέρι εἰς χέρι, τὰ κεφάλαια εὐκολὰ μεταφέρονται ἀπὸ χώρα εἰς χώρα, μὲ τὴν ἀγορὰ τίτλων τῆς Β. χώρας. Ἡ ἀλλαγὴ θὰ εἶναι σημαντικὴ γιὰ τίς ἀνεπτυγμένες χώρες ποὺ ἔχουν καθιερωμένο τὸν θεσμὸ.

στ) *Ὁ ἐλεύθερος διεθνὴς συναγωνισμὸς στὸν καθορισμὸ τόκου κεφαλαίου.* Σχετικὸς εἶναι καὶ ὁ θεσμὸς τοῦ ἐλευθέρου καθορισμοῦ τοῦ τόκου κεφαλαίου σὲ μιὰ χώρα. Τὸ κυριαρχικὸ αὐτὸ δικαίωμα τοῦ κράτους μπορεῖ νὰ τὸ ἐφαρμόσει

δχι μόνο για την προσέλευση κεφαλαίων (πού κάθε χώρα έχει ανάγκη και ή πιδό αναπτυγμένη), αλλά και την παρεμπόδιση τής εφαρμογής πολιτικής πλήρους ανάπτυξεως από την χώρα Β. Είναι δὲ γνωστός ὁ πολιτικός πόλεμος μεταξύ τῶν κρατῶν και σὲ εἰρηνική περίοδο.

ζ) Ὁ ὑπερδανεισμός. Στὴν ἐποχή μας πολλά κράτη, κυρίως ἀναπτυσσόμενα πού ἔχουν ἀνάγκη κεφαλαίων για τὴν ἀνάπτυξη και τὴν αὐξηση τής ἀπασχολήσεως, εἶναι ἤδη ὑπερχρεωμένα, γεγονός πού τὰ καθιστᾷ δύσπιστους πελάτες στίς διεθνεῖς τράπεζες. Ἡ ὑπερχρέωσις και ἡ δυσχέρεια τής καταβολῆς τῶν τοκοχρεωλυσιῶν εἶναι ἀποτέλεσμα τής μὴ ἀποδοτικῆς χρήσεως τῶν ἐξωτερικῶν δανείων. Ὁ ὑπερδανεισμός, μορφή ὅπως εἶδαμε ἀδιεξόδου, εἶναι συγχρόνως και ἀντικειμενικός περιορισμός τής κυβερνήσεως στὴ σύναψη ἐξωτερικῶν δανείων. Ἡ λύσις εἶναι ἀναθεώρησις τῶν δανείων μὲ παράταση χρόνου ἐξοφλήσεως (Reschuffle) και μὲ σύναψη νέου δανείου μὲ τὴν συνδρομὴ τοῦ διεθνοῦς νομισματικοῦ ταμείου. Τὰ συναπτόμενα νέα δάνεια πρέπει νὰ στηρίζονται σὲ εἰδικὴ καθένα οἰκονομικοτεχνική μελέτη μὲ εἰδικὴ διαχείριση. Ἡ ὑπερχρέωσις ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι τὰ δάνεια δὲν εἶχαν συναφθῆ σὲ εἰδικὴ ἀποδοτικὴ μελέτη τὸ καθένα, ὥστε ὅλα στὸ τέλος νὰ ἔχουν τὴν ἀπόδοσή τους. Κατὰ τὴν περίοδο τής διαχειρίσεως ἔγιναν σπατάλες μὲ τὸ γενικὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα τὴν ὑπερχρέωση και τὴν ἀδυναμία συνάψεως νέων δανείων πού θὰ αὐξήσουν τὴν ἀνάπτυξη και τὴν ἀπασχόληση.

Δηλαδή μιὰ κυβερνήσις κι ὅταν ἀκόμη παρακαλεῖται νὰ συνάψει δάνειο πρέπει νὰ εἶναι ἐπιφυλακτικὴ νὰ τὸ δεχθῆ, ἀν δὲν εἶναι ἀποδοτικὸ. Οἱ μεγάλοι μισθοὶ τῶν διαχειριζομένων τὰ ἔργα τῶν δανείων εἶναι μορφή σπατάλης ἀβεβαίας ἀποδόσεως.

Στὴν πράξη τὰ κράτη πού θέλουν νὰ ἐφαρμόσουν πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως αἰσθάνονται ἓνα μεγάλο περιορισμό, τὸ ἄγνωστο μέλλον τῶν κρατῶν μὲ τὰ ὅποια συναλλάσσονται. Ἡ εὐνοϊκὴ και μὴ ἀνταγωνιστικὴ ἀνάπτυξις τῶν χωρῶν αὐτῶν θὰ εὐνοήσει τὴν πολιτικὴ τής πλήρους ἀπασχολήσεως, ἐνῶ ἡ ἀνταγωνιστικὴ θέσις τῶν ἄλλων χωρῶν θὰ προκαλέσει δυσχέρειες.

Τὸ ἄγνωστο αὐτὸ θέτει στίς κυβερνήσεις τὸ καθῆκον τής συνεννοήσεως μεταξύ τους. Καὶ φθάνουμε στὸ μεγαλύτερο καθῆκον τής συνεννοήσεως ὅλων τῶν χωρῶν για τὴν ἀντιμετώπιση τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων (σταθερότητα, πληθωρισμὸς, ἀνεργία, ἀνάπτυξεως και αὐξήσεως τής ἀπασχολήσεως) μὲ διεθνεῖς διασκέψεις.

Ἡ πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως μιᾶς χώρας ἔχει και τὴν διεθνή πλευρὰ της, ἡ ὅποια θὰ μπορούσε νὰ βοηθήσει τὴν χώρα πού τὴν ἐφαρμόζει πρὸς τὸ συμφέρον ὅλων τῶν χωρῶν.

γ) Ἡ ἐφαρμοστέα οἰκονομικὴ πολιτικὴ

Ἡ πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως για νὰ ἐπιτύχει πρέπει νὰ πλαισιώ-

νεται από γενικώτερη οικονομική πολιτική. Ἡ γενικώτερη οικονομική πολιτική μιᾶς χώρας εἶναι θεωρητικὸ καὶ πρακτικὸ πρόβλημα. Συγγραφεῖς, κυβερνήσεις καὶ κόμματα ὑποστηρίζουν διάφορες ἀπόψεις, διαφωνοῦν ἢ συμφωνοῦν. Τὸ θέμα ἔχει μεγάλη ἱστορία. Ἦδη ἀπὸ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα ὡς σήμερα ἀναπτύχθηκαν πολλὲς οικονομικοπολιτικὲς θεωρίαι. Ποιὰ γνώμη εἶναι ὀρθή;

Ὅρθες εἶναι ὅλες καὶ καμμία. Κάθε μιὰ ἀνεπτύχθη μέσα σὲ ὀρισμένες συνθήκες στὴν πορεία τῆς ἱστορίας τῆς οικονομίας καὶ στὴν ἱστορία τῶν οικονομικῶν ἰδεῶν. Εἴτε ἡ ἐμποροκρατία, εἴτε ἡ φυσιοκρατία, ὁ φιλελευθερισμὸς, ὁ σοσιαλισμὸς, ὁ παρεμβατισμὸς, ὁ προστατευτισμὸς ἢ κοινωνικῆς πολιτικῆς, διδάσκουν ἀρχὲς καὶ πρακτικὰ μέτρα ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τους, ἔχοντας κατὰ νοῦν ὀρισμένες χῶρες ἢ ὀρισμένες συνθήκες μιᾶς χώρας.

Ἐπειδὴ αἱ συνθήκες κάθε χώρας ἦταν διάφορες ἢ ἄλλαζαν μὲ τὸν χρόνον, ἦταν φυσικὸ οἱ ἀρχὲς μιᾶς σχολῆς νὰ μὴν ἦταν κατάλληλες γιὰ ὅλες τὶς χῶρες καὶ γιὰ ὅλες τὶς ἐποχάς. Ἔτσι δημιουργήθηκαν διαφωνίες μεταξὺ τῶν πολιτικῶν φιλοσόφων ἢ τῶν οικονομολόγων. Διαφωνίες ποὺ εἶχαν πολιτικὲς συνέπειες, συγκρούσεις καὶ ἐπαναστάσεις, διαφωνίες ποὺ ἀκόμη συνεχίζονται.

Στὴν ἐποχὴ μας μὲ πολὺ διαφοροποιημέναις οικονομικῆς συνθήκαις τῶν χωρῶν καὶ τῶν ἡπειρῶν, ἡ ἐφαρμογὴ οικονομικοπολιτικῶν ἀρχῶν χρειάζεται ἐπιστημονικὸ κριτήριον καὶ τὸ κριτήριον αὐτὸ, εἴτε στὸ παρελθὸν ἀνομολόγητο, εἴτε σήμερα καθορισμένον, εἶναι τὸ γενικὸ συμφέρον τοῦ κράτους. Κάθε θεωρία καὶ κάθε πολιτικὴ τῆς θεωρίας ἔχει ὀρισμέναις προϋποθέσεις καὶ συνθήκαις ἐφαρμογῆς. Τὸ γενικὸ συμφέρον εἶναι τὸ ἀνώτατον κριτήριον τῆς ἀλήθειας τῆς θεωρίας καὶ τῆς πολιτικῆς τῆς.

Βάσει τοῦ κριτηρίου τούτου καὶ μὲ σκοπὸ πάντοτε τὴν αὐξήσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κάθε χώρας, αὐτὴ δικαιούται καὶ ἐπιστημονικὰ ὑποχρεούται νὰ ἐφαρμόσει μέτρα κατάλληλα γιὰ τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ σκοποῦ.

Ἔτσι κάθε χώρα ἐπιλέγοντας τὰ κατάλληλα, ὀρθά, μέτρα ἐφαρμόζει μικτὴν οικονομικὴν πολιτικὴν, βασισμένην σὲ διάφορας σχολάς.

Ἐνεκα τούτου ἡ θεωρία τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζουμε ὅσον ἀφορᾷ τὴν γενικὴν οικονομικὴν πολιτικὴν, ὡς πλαίσιον μέσα στὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται ἡ πολιτικὴ πλήρους απασχολήσεως, εἶναι ἡ ἐκλεκτικὴ θεωρία οικονομικῆς πολιτικῆς.

Στὴν πράξιν τὰ κράτη ἐφαρμόζουν αὐτὴν τὴν ἐκλεκτικὴν οικονομικὴν πολιτικὴν καὶ ὅταν ἀκόμη διακηρύσσουν οἱ κυβερνῶντες ὅτι εἶναι φιλελεύθεροι ἢ ἐμποροκράταις ἢ φυσιοκράταις ἢ σοσιαλιστῆς ἢ προστατευτικοί.

Καὶ ὀρθά. Διότι αἱ διάφοραις θεωρίαις οικονομικῆς πολιτικῆς ποὺ διακηρύχθηκαν κατὰ καιροὺς δὲν εἶχαν δογματικὸ χαρακτήρα, θρησκευτικὴ ἀποκλειστικὴ πίστις. Ἦσαν ἀρχὲς ποὺ διακηρύσσονταν ἢ ἀνακαλύπτονταν ἔχοντας ὑπ' ὄψιν ὀρισμέναις χῶραις ἢ ὀρισμέναις συνθήκαις μιᾶς περιοχῆς ἢ μιᾶς ἐποχῆς.

Ἦσαν συνεπῶς ὀρθὸ καὶ φυσικὸ ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἐφάρμοζε μιὰν οικονομικὴν πολιτικὴν νὰ μὴν ἦταν ἀποκλειστικὸς στὴν πράξιν, ἀλλὰ ἀποβλέποντας στὸ γενικὸ

κό συμφέρον να κάνει επίλογό τῶν πρακτικῶν μέτρων οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Θά ἦταν ἄστοχο καὶ ἀντιεπισημονικό μιὰ χώρα νὰ ἐφαρμόζει μέτρα ἀποκλειστικά μιᾶς θεωρίας ἢ μιᾶς σχολῆς ἔστω καὶ εἰς βάρος τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τῆς χώρας. Μόνον στὸν μεσαίωνα ἐφαρμόζονταν μέτρα συνεπῆ εἰς βάρος τῆς λογικῆς.

Βεβαίως εἶναι πρόβλημα ὅταν οἱ ἀρχές μιᾶς θεωρίας ἔχουν γίνῃ θεσμὸς κοινωνικὸς ἢ διεθνῆς, πού ἀντίκειται στὸ γενικό συμφέρον μιᾶς χώρας. Τότε οἱ θεσμοὶ μεταβάλλονται.

Εἶναι συνεπῶς φυσικό μιὰ χώρα πού ἐφαρμόζει πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως νὰ τὴν πλαισιώσει μὲ γενικώτερη οἰκονομικὴ πολιτικὴ, μὲ επίλογό τῶν μέτρων ἀπὸ διάφορες θεωρίες ἢ σχολές, σύμφωνα μὲ τίς συνθήκες τῆς χώρας καὶ τὸ γενικό συμφέρον τῆς, καὶ σύμφωνα μὲ τὴν διεθνή ἠθικὴ τάξη.

Ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ εἶναι πάντοτε ρεαλιστικὴ. Δὲν εἶναι ἰδεολογία οὔτε θεωρία. Ἀναφέρεται στὸ κράτος καὶ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντά του. Δὲν εἶναι φανταστικὴ δημιουργία ἰδεολόγων καὶ θεωρητικῶν, πού ὡς φιλόσοφοι θέλουν νὰ εἶναι συνεπεῖς πρὸς τίς ἀρχές τους πού ἔχουν θέσει, καὶ ὅταν ἔρχονται σὲ σύγκρουση μὲ τὴν πράξη, παραιτοῦνται καὶ ἀποσύρονται. Οἱ πολιτικοὶ εἶναι ρεαλισταί, διευθύνουν μιὰ χώρα καὶ πρέπει νὰ ἀποβλέπουν στὸ συμφέρον, τὸ γενικό τῆς χώρας.

δ) Ὁ χαρακτήρας τῆς πολιτικῆς πλήρους ἀπασχολήσεως

Ἡ πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως δὲν ἔχει οὔτε ἐπαγγελματικὸ οὔτε ταξικό χαρακτήρα. Εἶναι μιὰ ἐθνικὴ πολιτικὴ, πού σκοπὸ ἔχει νὰ θέσει σὲ λειτουργία ὅλο τὸν οἰκονομικό μηχανισμό τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἄς θυμηθοῦμε ὅτι πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως σημαίνει ἀπασχόληση ὅλων τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων πού βρίσκονται σὲ ὑποαπασχόληση. Ἄρα εἶναι μιὰ γενικὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ πού ἀφορᾷ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς οἰκονομίας.

Λέγεται πολιτικὴ πλήρους ἀπασχολήσεως (τῆς ἐργασίας) διότι τὸ προέχον στὴν περίοδο αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνεργία, οἱ χιλιάδες ἢ ἑκατομμύρια ἀνέργων πού πρέπει νὰ ἐργασθοῦν, νὰ δημιουργηθοῦν δουλειές γιὰ νὰ ἐργασθοῦν. *Εἰδικώτερα ἀποβλέπει νὰ ἀπασχολήσει τοὺς ἀνέργους, μικροὺς καὶ μεγάλους, ἐπιδιώκοντας ταυτοχρόνως τὴν αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.*

Ὅταν ἐργάζονται ὅλοι σὲ μιὰ ἐθνικὴ οἰκονομία, τότε καὶ ἡ κατανομή τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος γίνεται κατὰ τρόπον ἰσόρροπον μὲ κίνηση καὶ συμμετοχὴ ὅλων τῶν κλάδων καὶ τῶν μεταβλητῶν. Ἡ ἰσόρροπη κατανάλωσις ἐπιτυγχάνει συγχρόνως καὶ τὴν δικαιότερη κατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος. Συγχρόνως ἐπιτυγχάνονται καὶ ἄλλα κοινωνικὰ ἀγαθὰ. Ἐνῶ ὅταν ὑφίσταται ἀνεργία, ἡ ἀπογοήτευσις καὶ ἡ κοινωνικὴ ταραχὴ εἶναι μεγάλη, ἐνῶ ἡ πλήρης ἀπασχόλησις δημιουργεῖ αἰσιοδοξία, κοινωνικὴν ὁμόνοια καὶ ὑψωση τῆς παραγωγικότητος.

V. ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ

α) Εισαγωγικά

Τò κράτος, κατά τò σύνταγμα πού ισχύει σέ κάθε χώρα, έχει έξουσία και ύποχρέωση νά παράσχει στόν πληθυσμό τῆς χώρας του έργασία μέ άμοιβή. Καί γι' αὐτό διαμορφώθηκε στήν Οίκονομική κλάδος τῆς Ἐφηρμοσμένης πολιτικῆς πλήρους άπασχολήσεως, πού έχει σκοπό τήν ἐξάλειψη τῆς άνεργίας.

Τò κράτος στήν ἐφαρμογή αὐτῆς τῆς πολιτικῆς στηρίζεται στήν φιλοσοφία τοῦ κόμματος πού κυβερνᾷ τήν χώρα. Ἡ πολιτική αὐτή έχει τρεῖς μορφές: ἢ α) εἶναι κυβέρνησις πού στηρίζεται στήν ἐλεύθερη άγορά και στήν θεωρία τῆς αὐτόματης ἐπίτευξης τῆς πλήρους άπασχολήσεως, ἢ β) εἶναι κυβέρνησις πού ἐπιδιώκει τήν πλήρη άπασχόληση μέ ἐφαρμογή εἰδικῆς πολιτικῆς πλήρους άπασχολήσεως, ἢ γ) εἶναι κυβέρνησις πού ἐπιδιώκει τήν πλήρη άπασχόληση μέ σχέδια οίκονομικά τά όποια συγχρόνως ἐπιδιώκουν τήν πλήρη άπασχόληση.

Ἡ μελέτη αὐτή εἶναι γραμμένη μέσα στίς άρχές τῆς δευτέρας κατηγορίας κυβερνήσεων πού στηρίζονται στήν ἐπιστημονική πεποίθηση ότι ἡ άνεργία δέν ἐξαιρίζεται αὐτόματα, αλλά μέ συστηματική πολιτική πλήρους άπασχολήσεως. Τά σύγχρονα κράτη, στήν κλίμακα τῆς πολιτικῆς φιλοσοφίας τοῦ Κρατικοῦ Παρεμβατισμοῦ, ἐφαρμόζουν πολιτική αὐξήσεως τῆς άπασχολήσεως. Ἐλάχιστα κράτη ἐπιδιώκουν πλήρη άπασχόληση και ἐφαρμόζουν συστηματική πολιτική πλήρους άπασχολήσεως.

Κατ' άρχήν τò κράτος δέν ρυθμίζει λεπτομερειακά τήν δράση τῶν όργάνων του στήν κατεύθυνση τῆς άπασχολήσεως, αλλά δημιουργεῖ τίς συνθήκες όστε ἡ λε.τουργία τῆς οίκονομίας νά όδηγεῖ στήν αὐξηση τῆς άπασχολήσεως. Ἐπειτα ἐφαρμόζει όλα τά δυνατά μέσα για τήν πλήρη άπασχόληση.

Τίς μορφές και τά μέσα πού τò κράτος μπορεῖ νά ἐφαρμόσει κατατάξαμε σέ ένδεκα κατηγορίες, πού εἶναι οἱ άκόλουθες: α) διεθνή μέτρα, β) άδιέξοδα τῆς ἐθνικῆς οίκονομίας, γ) νομισματικά και πιστωτικά μέσα, δ) ἐπενδύσεις παραγωγικές, ε) αὐξησης τῶν ἐξαγωγῶν, στ) άναδιανομή τοῦ εἰσοδήματος, ζ) πολιτική μισθῶν και τιμῶν ἢ εἰσοδηματική πολιτική, η) ἐπαγγελματική προετοιμασία, θ) ἐπιχορηγήσεις και άλλα κίνητρα, ι) φορολογικές άπαλλαγές, ια) εἰδικώτερα άλλα μέτρα.

Στήν ἐφαρμογή τῶν μέτρων δέν άκολουθεῖται καμμιά σειρά, αλλά όπως βολεῖ σέ μιá κυβέρνηση, άνάλογα μέ τίς συνθήκες και τήν πορεία τῆς ἐθνικῆς οίκονομίας. Ἡ ύπηρεσία πού ιδρύει χωρίζεται σέ μιá κεντρική ἐπιτελική, πού παίρνει άποφάσεις, και σέ περιφερειακή ἐκτελεστική τῶν μέτρων και τῶν μέσων.

Οἱ περιφερειακές ύπηρεσίες γνωρίζουν άνά πάσαν στιγμήν πόσοι άνεργοι ύπάρχουν και ποίων ἐπαγγελμάτων. Αὐτές οἱ ύπηρεσίες καταβάλλουν και τά ἐπιδόματα άνεργίας, ἐφόσον καταβάλλονται.

Οι πόροι για την άσκηση της πολιτικής πλήρους απασχολήσεως πρέπει να είναι καθορισμένοι και διαθέσιμοι χωρίς χρονοτριβή και σπατάλη χρόνου. Και χωρίς γραφειοκρατικές διαδικασίες. Έπίσης οι πόροι των ιδιωτικών επιχειρήσεων που συμβάλλουν στην αύξηση της απασχολήσεως πρέπει να είναι έπαρκείς.

β) Αί διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας

Το πρώτο καθήκον της κυβερνήσεως της χώρας, που θέλει να εφαρμόσει πολιτική πλήρους απασχολήσεως είναι να γνωρίζει τις υποχρεώσεις έναντι των άλλων κρατών και των διεθνών οργανισμών, με τους οποίους πρέπει να βρίσκεται σε έπαφή, για να χρησιμοποιεί κάθε εύκαιρία. Έπειτα πρέπει να υπολογίζει και να γνωρίζει τους πόρους που μπορεί να άντλήσει από τους διεθνείς οργανισμούς, τους οποίους θα υπολογίζει, τους κρατικούς πόρους για την εφαρμογή της πολιτικής πλήρους απασχολήσεως.

Η πολιτική πλήρους απασχολήσεως δέν είναι σχέδιο, είναι ένα μακροχρόνιο πρόγραμμα με στόχους και μέσα και με υπολογισμό των πόρων, των μέσων με τα όποια θα πραγματοποιηθῆ. (Το σχέδιο έχει ακριβείς υπολογισμούς σε αριθμούς, ήμερομηνίες και ποσότητες όλων των μεταβλητών, με κρατικές διευθύνσεις και υπευθύνους).

Προκειμένου περι των χωρών της Εύρωπαϊκής Κοινότητος (ΕΟΚ), κάθε χώρα δικαιούται να κάνει χρήση του άρθρου 118 της Συνθήκης της Ρώμης (25 Μαρτ. 1957) και όλης της Συνθήκης προκειμένου να εφαρμόσει την πολιτική της. Έπίσης δικαιούται να χρησιμοποιήσει την εύκαιρία που παρέχουν οι δύο εύρωπαϊκοί οργανισμοί άνθρακος και χάλυβος για την πλήρη αξιοποίηση των παραγωγικών δυνάμεων των χωρών τους. Η πλήρης απασχόλησις επιτυγχάνεται με καλόν υπολογισμό και της διεθνούς συγκυρίας, αλλά και αν άκόμη ή διεθνής οίκονομία δέν είναι τόσο ευνόικη για την εθνική οίκονομία, της όποιας ζητεῖται ή πλήρης απασχόλησις. Και αύτη ή πολιτική της πλήρους απασχολήσεως της χώρας βοηθεῖ στην μετατροπή της διεθνούς συγκυρίας.

Η κυβέρνηση υποβοηθεῖ και τις άλλες χώρες που προγραμματίζουν πλήρη απασχόληση. Αν χρειάζεται και σύγκληση εύρυτέρας διασκέψεως για την πλήρη απασχόληση των χωρών που την επιθυμοῦν, ή κυβέρνηση πρέπει να την υποβοηθήσει. Στενά είναι συνδεδεμένη ή πολιτική πλήρους απασχολήσεως με την διεθνή οίκονομία, άφου αύτη έχει πηγές και προεκτάσεις διάφορες ξένες χώρες.

Θεμέλιο των άρχων και των σκοπών της πολιτικής πλήρους απασχολήσεως είναι ό έτήσιος προϋπολογισμός της κυβερνήσεως. Όπου σε ειδικό κεφάλαιο πρέπει να γίνεται λόγος για την πορεία της πλήρους απασχολήσεως.

Κατ' άρχην χρειάζεται ό αριθμός των πραγματικών άνέργων, παλιών και

νέων, καθὼς καὶ ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας γιὰ τὰ χρόνια πού θὰ χρειασθοῦν γιὰ τὴν πλήρη πραγματοποίηση τοῦ σκοποῦ τοῦ προγράμματος.

γ) Ἡ ἄρσις τῶν οἰκονομικῶν ἀδιεξόδων τῆς χώρας

Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ πλήρη ἀπασχόληση ἂν προηγουμένως δὲν ἔχουν ἀρθῆ τὰ οἰκονομικὰ ἀδιέξοδα τῆς χώρας. Ἡ οἰκονομικὴ σταθερότης καὶ ἡ ἀνάπτυξις προϋποθέτουν τὴν ὀμαλὴ λειτουργία τῆς οἰκονομίας, πού ἐπιτυγχάνεται μετὰ τὴν ἄρση τῶν ἐμποδίων, διότι ἐμπόδια θέτουν τὴν σταθεροποίηση καὶ τὴν ἀνάπτυξη, καὶ ἡ ὑψηλὴ φορολογία τῆς χώρας, καὶ οἱ ὑψηλοὶ μισθοί, καθὼς καὶ ἡ ὑπερχρέωσις τῆς χώρας.

Λόγω τῆς καταστάσεως ἀνάγκης πού δημιουργοῦν τὰ οἰκονομικὰ ἀδιέξοδα, δικαιολογεῖται ἡ κατάργησις ὅλων τῶν μὴ ἀναγκαίων δαπανῶν τοῦ κράτους καὶ ὅλων τῶν μὴ ἀναγκαίων κρατικῶν ὀργανισμῶν. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ μειωθῆ σημαντικὰ ἡ φορολογία τῆς χώρας. Ἡ μείωσις τῆς φορολογίας θὰ δώσει χωρὸν νὰ ἀνασάνει ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία. Θὰ μειωθοῦν ἀμέσως τὰ ἐξοδα παραγωγῆς καὶ θὰ δημιουργηθῆ περιθώριο κέρδους. Κατάργησις μὴ ἀναγκαίων δαπανῶν δὲν σημαίνει κατάργησις δαπανῶν ὑγείας, παιδείας, κοινωνικῆς πρόνοιας καὶ ἀσφαλίσεων, διότι αὐτὲς εἶναι πρῶτες ἀνάγκης τοῦ κράτους καὶ τῶν ὀργανισμῶν.

Ἐπίσης οἱ ὑψηλοὶ μισθοὶ καὶ ἡμερομίσθια εἶναι τὰ πέραν τοῦ ἐλαχίστου ὀρίου καὶ τῶν μέσων μισθῶν, οἱ ὁποῖοι βαρύνουν σημαντικὰ στὸ κοινωνικὸ κόστος καὶ παρεμποδίζουν τὴν ἀνταγωνιστικότητα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἡ μείωσις τῶν μεγάλων μισθῶν τῶν διαφόρων εἰδικῶν δικαιολογεῖται λόγῳ τῆς ἐκτάκτου ἀνάγκης τῆς χώρας. Τὸ πατριωτικὸ καθήκον ὅλων δικαιολογεῖ τὴν ἐλάττωσι τῶν μεγάλων μισθῶν.

Ἡ τρίτη περίπτωσις τοῦ ἀδιεξόδου, ἡ ὑπερχρέωσις τῆς χώρας χρειάζεται σοβαρὸ εἰδικὸ χειρισμὸν, γνωστὸ στὴ σύγχρονη ἐποχῇ, ἀπὸ τὴν ὑπερχρέωση τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Ἀργεντινῆς, τῆς Βραζιλίας καὶ ἄλλων μικροτέρων κρατῶν.

Ἡ ὑπερχρέωσις εἶναι εὐκόλη καὶ ὀλισθηρὴ ὁδός, δημιουργεῖ προσωρινὴ ἐπιφανειακὴ εὐημερία, χωρὶς παραγωγικὴ προσπάθεια, πού σπαταλᾷ κεφάλαια παραγωγικὰ καὶ στερεῖ πολλὰς ἄλλες χώρες πολὺτιμα κεφάλαια. Ἡ ἀναστολὴ ἐξοφλήσεως ἐξωτερικῶν χρεῶν συνοδεύεται καὶ μὲ κοινωνικὰς ἀνωμαλίας καὶ ἐπαναστατικὰς πολιτικὰς ἐκρήξεις. Ἡ συνεννόησις τοῦ ὑπερχρεωμένου κράτους μὲ τοὺς δανειστὰς ἢ δανειστριες τράπεζες εἶναι ἐκδήλωσις πολὺ θετικὴ καὶ σοβαρὰ, ἢ ὅποια συνοδεύεται μὲ βελτίωσι τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τοῦ ὑπερχρεωμένου κράτους.

Ἡ παράτασις τοῦ χρέους μὲ μικρότερες χρεωλυτικὰς ἐξοφλήσεις εὐκολύνουν καὶ τίς πιστώτριες χώρες. Ἰδίως μὲ τὴν συναψὴ ἐνὸς μεγάλου δανείου,

γι' αὐτὸ ἡ πιστωτικὴ δύναμις ἐνὸς κράτους εἶναι μεγάλο ἔθνικὸ κεφάλαιο ἐπι-
στοσύνης. Μὲ συντετώτερη διαχείριση τοῦ χρέους καὶ τὴν χρεώστρια χώρα εὐ-
κολύνει καὶ τοὺς πιστωτὰς βοηθεῖ διότι καὶ αὐτοὶ ἔχουν ὑποχρεώσεις τὶς ὁποῖες
μὲ τὴν νέα ρύθμιση τοῦ χρέους τακτοποιοῦν κατὰ ἓνα τρόπον, ἕως ὅτου ἔλθουν
καλύτερες ἡμέρες.

Ἡ ἐπέμβασις τοῦ διεθνοῦς νομισματικοῦ ταμείου, στὶς περιπτώσεις τῶν
ἀδιεξόδων εἶναι εὐεργετικὴ. Δὲν εἶναι καθόλου ἐπέμβασις εἰς τὰ ἐσωτερικὰ
μῖα χώρας, ἀντίθετα βοηθεῖ τὴν χρεωμένη χώρα νὰ ὑπερβεῖ τὶς οἰκονομικὰς
δυσχέρειες.

Ἡ οὐσία καὶ σκοπὸς εἶναι νὰ ἐλαφρυνθῇ ἡ ἔθνικὴ οἰκονομία ἀπὸ τὰ ὑπερ-
βολικὰ βάρη, ὥστε ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία καὶ ἡ δημοσία νὰ ἀρχίσουν διαχείριση
συντετώτερη καὶ ἐπιστημονικώτερη.

Χῶρες ποὺ ὑπερδανεῖζονται γιὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ ὁποιαδήποτε κατάρ-
γηση τῶν χρεῶν, δὲν πρόκειται νὰ ἔχουν προκοπὴ καὶ διεθνῆ ἐκτίμηση καὶ
συμπαράσταση.

Δὲν ἀποκλείεται νὰ δημιουργηθοῦν ἀδιέξοδα σὲ μιὰ χώρα μὲ τὴν τριπλῆ
μορφή. Ἡ τακτοποίησις τῶν ἀδιεξόδων εἶναι πρωταρχικὴ πράξις ἐνὸς κρά-
τους, ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιτύχει σταθεροποίησις τοῦ νομίσματος, ν' ἀποφύγει
τὸν πληθωρισμὸν καὶ νὰ ἐπιτύχει ἀνάπτυξιν μὲ τὶς δυνάμεις ποὺ ἔχει.

Ἡ περίπτωσις τῆς Ἑλλάδος εἶναι παράδειγμα ἀδιεξόδων, μὲ τὴν δια-
φορὰ ὅτι δὲν ἔχει περιέλθῃ ἀκόμη εἰς κατάστασιν ὑπερχρεώσεως καὶ ἀδυναμίας
ἐξοφλήσεως τῶν τοκοχρεωλυσιῶν.

Θὰ χρειάζονταν εἰδικὴ μελέτη γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μορφῶν καὶ τῶν
μέσων τῆς πολιτικῆς πλήρους ἀπασχολήσεως, ὅπως σημειώσαμε στὴν σε-
λίδα 169.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- John M. Keyes, *General Theory of Employment Interest and Money*, 1936.
- Joan Robinson, *The Problem of Full Employment*.
- J. Robinson - J. Eatwell, *An Introduction to Modern Economics*, 1973.
- Of Many writers, *The Economics of Full Employment*, 1965, Oxford.
- A. Marshall, *Principles of Political Economy*, 1890.
- Paul Samuelson, *Economics*, 1967.
- Seymour Harris, *The New Economics*, 1947, Chap. XXXIX.
- J. Pen, *Modern Economics*, 1958, Chap. IX.
- Henri Gitton, *Economie Politique*, 1974.
- J. Lindauer, *Macroeconomic Readings*, 1978, Chap. 4.
- J. Robinson, *An Essay on Marxian Economics*, 1948.
- J. Galbraith, *The New Industrial State*, 1967, p. 250.
- K. Kurihara, *Monetary Theory and Public Policy*, 1967/51.
- E. Hunt - J. Schwartz, *A Critique of Economic Theory*, 1973.
- Alvin Hansen, *A Guide to Keynes*, 1953.
- Er. Lundberg, *Instability and Economic Growth*, 1968.
- Fr. Benham, *Economics*, 1960 (Ed. Paish) 1964.
- Gunnar Myrdal, *Economic Theory and Underdeveloped Regions*, 1969.
- Michel Stewart, *Keynes and After*, 1967.
- Laurence Klein, *The Keynesian Revolution*.
- Laurence Klein, *Theories of Effective Demand and Employment*.
- K. Kurihara, *Postkeynesian Economics*, 1955.
- W. H. Beveridge, (1879-1963) *Full Employment in a Free Society*, 1944.
- Arthur Smithies, *Effective Demand and Employment* (New Economics), Chap. XXXIX.
- Labour Party, (Pamflet) *Full Employment Policy*, 1944.